

Triglav z Velikega Dražkega Vrha Foto dr. Brilej

Dr. A. Brilej

Veliki Dražki Vrh o Božiču

Okrog 20. decembra 1932 je nestrpnost v vrstah smučarjev dosegla vrhunec. Od vseh strani so kapale turobne vesti: na Blokah sije solnce, na Pohorju cveto pomladne rožice, Karavanke so do vrha kopne, itd. S Triglava pa je prišlo poročilo, da je tam 1 do 2 m »betona«, trdega spihanega snega, na katerem je smuka bridka, padci krvavi.

Mene je mikal Veliki Dražki Vrh, ki ga imam iz lepih poletnih izletov v prijetnem spominu. Ves teden sem krožil pred nekaj leti v početku avgusta okrog te lepe gore. Gledal sem jo s Tošca, s Tri-

glava, z Romornjeka, sploh z vseh sosedov, ki mu delajo družbo tam gori nad Uskovnico. Končno sem se napotil tudi na njegov vrh; spotoma sem odtrgal rdečkasti cvet pritlikave kosmatulje (*Saussurea pygmaea*) in presedel v svileni mehki travi njegovega vrha ob veličastnem pogledu na Triglav srečne urice.

Letos me je zamikalo obiskati Veliki Dražki Vrh pozimi. Dobil sem si tovariša, ker v tem letnem času ni dobro človeku biti samemu; zbežala sva iz Ljubljane, ki se je prav v nasprotju z vsemi tradicijami o Božiču potapljala v hladni in vlažni megli. Na Božični dan okrog poldneva sva stopala čez Senožeta, one mehke griče med Bohinjsko Bistrico in Srednjo Vasjo. Na drevju in grmičju je ležalo gosto ivje, ki je s svojimi bleščočimi kristali blažilo trde oblike in prinašalo nekaj zimskega diha v pusto prirodo. Megla se je lovila okrog drevja in po planjavi vrh griča; nejasni obrisi Rudnice so tupatam pogledovali iz gostega pajčolana, ki je pretkal polje in pašnike.

V Srednji Vasi sva se zamudila le toliko, da sva dobila ključ od stanu na Kalcih. Šele gori nekje pod Lomom — ko sva že skoraj eno uro hodila po zmrzlih kolovozih — se je megla pričela redčiti; pokazale so se krpe modrega neba, a meglene cunje so kakor velikanske zastave zaplapolale po zraku. Kmalu naju je popolnoma zajelo ljubo solnce; poživelo in pregrelo nama je dušo in telo, hipoma se je razvedrilo tudi razpoloženje. Skozi veje v gozdu so se belo zalesketali snežniki v daljavi, trd sneg je škripal pod nogami, v neskončni tišini je ležala šuma.

Bilo je okrog tretje ure popoldne, ko sva pustila za seboj prve stanove v Uskovnici ter se čez položne griče povzpela proti Kalcem. Stan, ki nama je bil odmenjen za prenočišče, je bil majhen; poleg kuhinje s prostornim ognjiščem je ležala izba z lončeno kmečko pečjo in majčkenimi okenci. V kotu je bilo kratko, iz desk zbito in s slamo napolnjeno »korito«, po naše postelj, edina v tej spalnici; par desk in klopi je ostalo za one, ki v »postelji« ne najdejo prostora.

Zakurila sva kmečko peč, si skuhalo čaj, nanosila vode, nacepila drv ter si v naglici oskrbela vse udobnosti, ki si jih moreš ustvariti v planinski bajti.

Nato sva stopila na prosto in se razgledala. Solnce je zahajalo in zlatilo brda in gozdove. Gori na Čiprijah je svetla, nova stavba zbudila najino pozornost. Spomnila sva se, da je dobri naš znanec Hudnik postavil tam gori svoje zatočišče. Stopila sva po hribu navzgor, da obiščeva božičnega samotarja, ki je sam sameat kraljeval v svoji lični koči in užival »mir v višavah«. Sprejel naju je z ono preprosto in iskreno gostoljubnostjo, ki človeku tako dobro dene; razkazal je nama svoj udobni dom, ki si ga je postavil blizu onega kraja, kjer je baje Hacquet našel in za njim dr. Kugy zaman iskal skrivnostno rožo »*Scabiosa Trenta*«. Dalje od koč in malo na levo leži Westnova lovska koča »Ana Marija«, kjer prebiva leto in dan planincem dobro poznani in vedno naklonjeni lovec Škantar.

Bila je že trda noč, ko naju je prijazni gostitelj pospremil po hribu navzdol. Tu pa tam je blestela samotna lučka iz megle v dolini, v daljavi so se oglašali klici turistov-prihajačev. Nad nami se je bočilo temnomodro, z zvezdami posuto nebo. Nad Bohinjskimi gorami pa je visel podolgast, črn oblak ko guba na gladkem čelu in nam je vzbujal rahle dvome o vremenu prihodnjega dne.

Zvečer sva še nekoliko posedela pri brlečih svečah v »spalnici«. Bog ve, po kakšnem čudnem naključju sva bila našla ob prihodu pred vrati naslonjeno smreko; njo sva si kot božično drevesce postavila v sobo. Okrog 9. ure sva se naveličala sedeti v dimu, ki je udarjal iz peči in grizel v oči; spravila sva se spat.

Zjutraj sva si skuhala čaj in se v temi odpravila na pot. Podolgovati oblaki nad Bohinjskimi hribi so se bili ponoči zgostili in razširili. Nebo je bilo še vedno posuto z zvezdami, vrhovi gora nad Konjščico pa so se bili zavili v megle. Pot je bila mestoma zledenela; glasno je pod nogami škripala zmrzla zemlja.

Na planini Konjščici naju je sprejela ledena burja, ki se je v silovitih sunkih zaganjala z Jezerca navzdol; drgetaje sva si hitela zapenjati suknje. Slikovita Abanica je v višavah na levi zardevala v prvi jutranji zarji. Na planini je bilo po večini kopno, le tu pa tam so ležale tenke zaplate snega. Koče so bile zaprte in zastonj sva iskala zavetišča pred navalom mrzlega vetra. Nanagloma sva se okrepcala in odrinila dalje.

Čim sva stopila na pot proti Jezercu, sva prišla v mrtvi prostor in veter nama ni mogel več do živega. Po kopni stezi sva se povzpela na Jezerec, ono čudovito, v miru in tišini tonečo dolinico, ki jo od vseh strani ščitijo visoke gore: Veliki in Mali Dražki Vrh in Viševniki jo čuvajo proti severu, Preval in Abanica pa zapirata zapadnim vetrovom pot v ta čudežni kotic Bohinjske zemlje.

Jezerec je bil globoko zasnežen, vendar je bila izhrojena gaz do Prevala; tudi smučine so kazale, da je imela ta dolina zadnje dni nekaj obiskovalcev.

Na Prevalu sem pogledal navzgor proti Velikemu Dražkemu Vrh. Ruševje, ki pokriva prvi breg, je bilo po večini zasneženo. Najbližji hrib je ležal še v senci, više gori pa je greben žarko obsevalo jutrnje solnce. Tja gori me je gnalo z vso silo; kajti na Prevalu je pihalo in mraz je grizel v ušesa in prste.

Sneg v prvi strmini je bil trd ko kamen. Navezal sem dereze in naglo stopil par korakov navzgor. Šlo je imenitno in na tihem sem že računal, da bom v desetih minutah na solncu. Toda že pri petem ali šestem koraku se je vdrla tenka skorja snega in noga se je do kolena pogreznila v sipki sneg. Bil sem na osrenici. Stopil sem z drugo nogo naprej in se vdrl do pasu, cepin pa je v celoti izginil pod snegom. Kobacal sem še precej časa tam naokrog in se mukoma prerinil kakih 10 metrov naprej. Toda sneg je bil tako neenakomeren, da sem enkrat obstal na površini, takoj nato pa se pogreznil z vso nogo v mehko podlago.

Tako sem se trudil kake pol ure in napredoval komaj 20 metrov. Ozrl sem se nazaj. Głoboke kotanje so kazale mojo pot. Doli na Prevalu je sedel tovariš, mirno opazoval moje početje in se včasih napol škodoželjno, napol pomilovalno nasmehnil.

Ura je bila pol desetih. Megle, ki so bile od jutra visele nad Viševnikom in Velikim Dražkim Vrhom, je popilo solnce in krasen dan se je razpel čez vse obzorje. Vsi pomisleki glede vremena so izginili. Tudi cilj je bil blizu in vendar tako — daleč...

Vrnil sem se na Preval, padajoč v lastnih sledovih iz luknje v luknjo, ki sem jih bil izdolbel pri svojem vzponu.

Na grebenu Vel. Draškega Vrha Foto dr. Brilej

Sklenila sva, da pojdeva naprej po stezi in poskusiva od jugozapadne strani prodreti na vrh. Takoj se je pokazalo, da je bila ta misel pravilna: ta plat gore je bila malone do grebena kopna.

Po strmih, travnatih pobočjih sva se naglo vzpenjala navzgor. Solnce je prijetno grelo v hrbet in zapored sva odlagala suknje in jopiče. V kopnem pečevju so sedele zadnje planike, vse nebogljene in osmukane; kajti veter jim je bil že davno raznesel plodne trose; povrhu so še potemnele od snega, ki jih je bil oplazil na svoji poti v dolino. Ponekod so gnezdile v skalovju z apnenastimi luskami obrobene zvezde raznolikih krečev, počivajočih in zbirajočih sokove za prihodnjo rast.

Više gori so ležale med pečevjem v strmini krpe snega; čim više sva se dvigala, tem več ga je bilo in tem bolj strnjene so mu

bile plasti. Na grebenu je bil sneg trd in zmrzel; nataknila sva dereze, ki so zahreščale po trdi površini. Solnce je blagodejno grelo, nadaljnja pot je bila kakor izprehod. Na vse strani se je široko razgrnilo obzorje in znani vrhovi so pozdravljali od blizu in daleč.

Malo sedelce in vijugast greben sta naju ločila od mogočne gmote Tošca, ki je bil globoko zasnežen in je le na redkih mestih kazal svoja skalnata pleča. Vzhodna stran te gore, ki je bila v zimskem oblačilu prav tako veličastna, kakor je poleti enolična, me je spominjala — če smem malo primerjati z velikim — na slike, ki predstavljajo vzhodno pobočje Monte Rose. Pogled je zdrknil preko Mišelj Vrha na Kanjavec in se nato za dolgo, dolgo ustavil na Triglavu, čigar veličastni lik se s te strani prikazuje v najpopolnejši obliki. Aleksandrov Dom se je svetlikal v solncu, jasno vidna Kredarica je čepela na svojem griču; desno od Triglava se je bohotno širila plečata Rjavina, ki je deloma zakrivala razgled proti Visokim Turam.

Bilo je toplo, mirno, jasno. Eden onih redkih, blestečih dni, ki se človeku za vse življenje vtisnejo v spomin. Na severni strani je tonila Krma v senci in megli. Čisto spredaj, na vzhodu, so stali Mali Dražki Vrh in Viševniki, med njimi pa razsekani kerovi Gornjega Jezerca. V snežno planjavo Spodnjega Jezerca je rezal samotni smučar svoje plužne zavoje. Za Malim Dražkim Vrhom je zakrivalo vso dolino megleno morje, čigar vzburkani valovi so se srebrno blesteli v solncu. Karavanke in Savinjske Planine so kakor daljni otoki molele iz meglene oceana.

Bilo je proti poldnevu, ko sva se odtrgala od vse te lepote in odhitela navzdol. Zopet so pele dereze po trdem snegu; nisva jih odložila niti niže doli, ko sva prišla na strmo travnato pobočje; tu so železni zobje krepko prijemali v zmrzlo zemljo in delali stopinjo trdno in varno.

S Prevala sva napol tekla proti Spodnjemu Jezercu in dalje čez Konjščico, ki je spala v opoldanskem solncu, nizdol proti Uskovnici. Kup dračja, ki je bil nametan vsevprek čez kolovoz, nama je zaprl pot: na njem listek in vabilo h kosilu v kočo na Pšincu. Prišla sva ravno prav, da sva sedla k praznični pojedini, pri kateri so nam prijazno stregle kar štiri brhke smučarke. Res, poln blagodatni je bil ta dan!

Ob dveh smo se neradi odpravili iz gorke izbe navzdol proti Srednji Vasi. Megla je iztezala svoje vlažne prste vedno više ob rebrih; že se je lovila med belimi stanovi na Uskovnici. Izpod toplega solca in sinjega neba smo naenkrat padli v njen mokri objem, v pusto vsakdanjost...

Pogled na Triglavsko pogorje z Vogla

Foto Cvetko Soigelj

Marijan Lipovšek

Vogel

»Vogel!« Še preden sem stopil prvokrat na smučī, mi je prišlo na uho to neznano, samotno ime. Tuje oblike gorā so mi vstajale pred očmi, iz fotografij se je odpiral neznan svet, daleč tam v kotu Bohinja na italijanski meji. Srečo sem imel — sreča je bila zares! — da sem takoj v prvem letu svojega smučanja mogel spoznati te prelepe gore. Sreča je bila to takrat in velika sreča je zame še danes, če jih obiščem. In vselej, kadarkoli sem bil tam — in bil sem tam vsako leto — bodisi pozimi v hudem mrazu ali pomladi v vročem solncu ali celo poleti, vselej so imele te gore poseben značaj, ki ga drugje nisem opazil. Radi velike oddaljenosti od vsakdanjih romarskih poti, kjer srečujemo armade smučarjev, so Bohinjske gore zavite v tiho samoto in obenem veličastvo, čeprav komaj dosejajo dva dobra tisočaka.

Dobro se spominjam, da sem pri prvem koraku v njihov svet ostrmel, in čudno, neznano veselje me je prešinilo, ko sem se prvokrat radoval pogleda tam na vrhu Žagarjevega Grabna. Občutil sem, da prihaja od teh gor prav poseben čar: Poletī so tam gori žgoče skale, samotna pobočja, porasla z borovjem, ponekod gosto posejana z očnicami, med gozdom in skalami pa sledovi neštetihi vojaških potov izza

vojne; pozimi oster mraz, mnogokrat slab sneg radi obširnih poljan, ki so izpostavljene vetru. Najlepše pa so te gore pomladi. S kakšno radostjo gleda smučar na dolge globoke doline, koder strmin ni ne konca ne kraja! Solnce je svetlo in vroče, sneg krasen, enakomerno otajan — »kaš'ca« mu pravimo — in preko vsega tista prelepa modrikasta luč, ki odseva od neba in s svojim sijajem preplavlja vse planjave, skrite dolinice in najvišje grebene.

Kraljestvo Vogla je obširno. Segaj, ne po geografskih mejah, ampak po mojem občutku, od Konjskega Sedla na zapadu do doline Suhe na vzhodu. Osrednji vrh je Vogel; od Podrte Gore sem se vleče greben preko visokih Vrhov nad Škrbinami in preko Meje, na vzhodu pa se dviga še enkrat v Šije in se nadaljuje prepadno proti Rodici. Od tega glavnega grebena, ki je del cele Bohinjsko-Goriške verige, od Bogatina do Črne Prsti, se cepijo na jug in na sever manjši grebeni in grebenčki, koder so najlepša smučišča v naših Alpah. Zavetišč je malo. Za stenami Žagarjevega Grabna stoji globoko v gozdu skrita lovska koč, ki pa sprejema v svoje gostoljubne prostore samo izvoljene, tik pod muhastim Skakovcem; nedaleč od tam leži planina Spodnji Vogel; na odprtih planjavah med Orlovim Robom in Storeč Vrhom pa je v majhni kotlinici planina Gorenji Vogel s tremi stanov. Evo, to je vse, kar lahko smučarji uporabljajo. In zadostuje. Za pravega alpinista je povsod dovolj gostoljubnosti.

Ko sem prišel prvokrat na Vogel, še nisem imel dobrega pregleda čez ves labirint grebenov, dolin in najrazličnejših prehodov. Sešli smo se s Stanetom in Žanetom v Zlatorogu. Naša dva tovariša, Janez in Gustl, ki sta bila z večjo družbo že dalje časa gori na Voglu v lovski koči, sta prav istega večera prispela v dolino k Dobravcu. Ožganih obrazov in navdušenih oči sta pripovedovala o prelepih dneh, katere sta preživela gori med snegom in solncem. Drugega dne sta hotela od Zlatoroga na planino Na Kraju in Čez Govnjače na Konjsko Sedlo in tam preko na Vogel. Pridružili smo se jima.

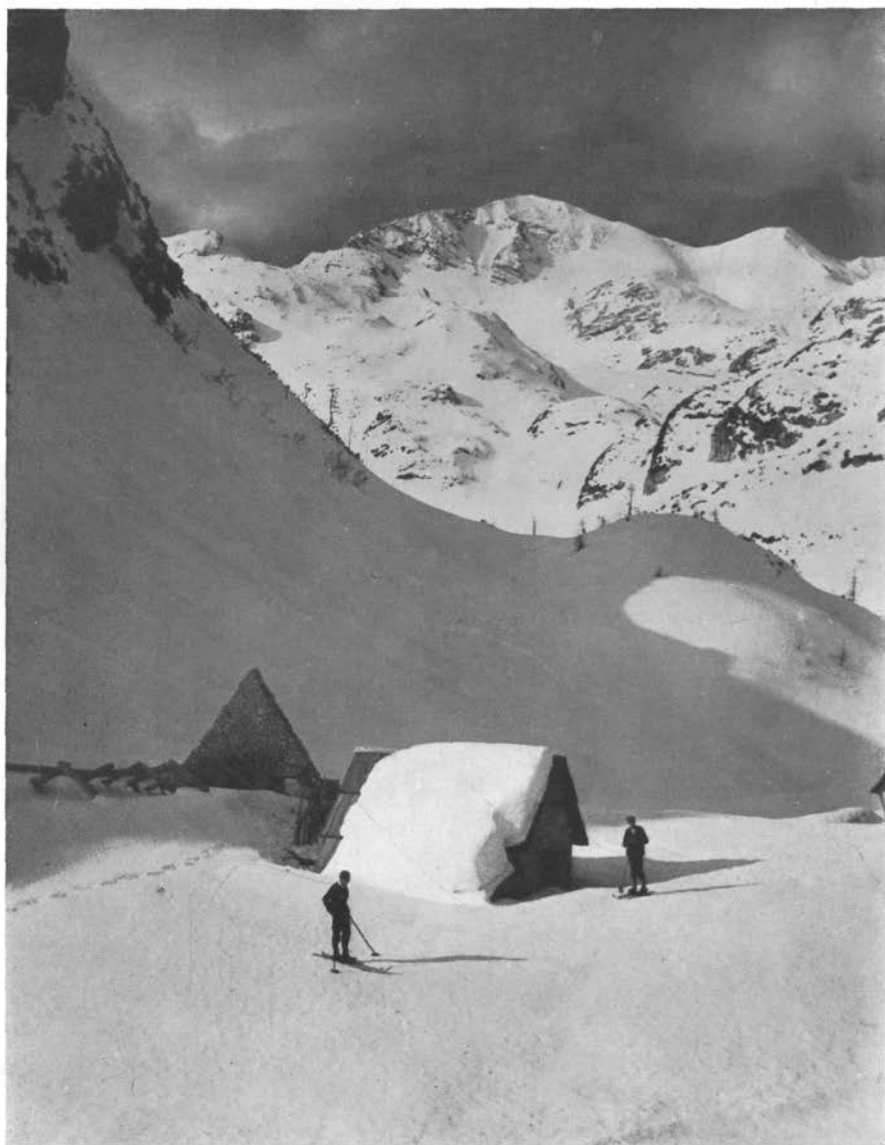
Zjutraj na Velikonočno nedeljo smo odrinili, jaz v nestrpnem pričakovanju. Solnce je široko objemalo Ukanco, visok sever je podil oblake povprek čez dolino. Šli smo mimo spodnje graničarske karaule; kmalu smo dospeli pod oblast silne burje, da nas je spremljala divja pesem gozdov, ko smo stopali po stari vojaški cesti proti planini Na Kraju. Vihar se je stopnjeval. Poiskali smo zavetja v majhni votlini. Večina družbe je bila v mislih že zopet na varnem v dolini. Nekdo je predlagal, naj vadjamo. Žreb je odločil: »Nazaj!« Hitro smo jo ubrali navzdol in na drugi strani skozi Žagarjev Graben. Takrat je bilo, da sem kar obstal, ko sem objel s pogledom strmo severno pobočje Meje. Globok sneg je ležal po strminah, visoko na grebenih Konjskega Vrha so se drevesa upogibala pod silnim severom. Redke megle so tu in tam zakrile solnce in za trenutek zavijale najvišje vrhove ter

jih spet odkrivale. Jaz pa, ki sem prvokrat videl krasoto tega in takega sveta, sem samo gledal, gledal . . .

Krenili smo proti lovski koči, kjer moč vetra ni bila tako silna. Še tisto popoldne sem šel s tovariši na Križke Glave in prvokrat sem okušal sladkosti obširnih, odprtih poljan; žal, smo drugega dne že odhajali domov. S tovarišem Danilom sva odšla naprej. Vodil me je mimo gornje planine visoko na Spodnji Orlov Rob, odkoder je prelep pogled na vrh Vogel in na planjave pod njim. Tik pod robom v veliki globini pa zagledaš spodnjo planino. Stanovi se zde s te višine majčkenci, kakor v pravljичnem svetu. Tistega dne sem tudi prvokrat spoznal dolino Suhe, ki leži na meji med Voglom in lepo Rodico na vzhodu. Sneg pa je bil še vedno trdi sren, od vetra ves stolčen, da je šlo ko blisk navzdol in šele daleč pod stanovi v Suhi je solnce površino nekoliko odtajalo. — Takrat sem ujel prve poglede v lepoto Vogla. Toda še dolgo je trajalo, da sem iztaknil njegove skrite zaklade, ob katerih se smeje srce vsakemu smučarju, našel vse najboljše dohode in prehode.

Drugokrat sem ga obiskal zgodaj v marcu. Bili smo v osmi šoli, Leo, Branko in jaz. Zmenili smo se, da pustimo za kak dan šolo in si privoščimo počitka — na smučeh. V Ljubljani je bilo pusto, vlažno vreme. Seveda je bila naša pot naravnost v Bohinj k gostoljubnemu Dobravcu v Zlatorog. Siva megla je ležala nizko nad jezerom, mi trije pa smo jo korajžno udarili navkreber skozi Žagarjev Graben iskat spodnjo planino, ki je takrat še nismo poznali. Hodili smo, hodili, iskali smo, iskali, dokler nas niso privedle šele pozno v mrak neke neznane stopinje naravnost do stanov. Nato smo živeli dva dni v prijazni Heinricharjevi koči, ki takrat še ni bila preurejena. Drv je bilo dovolj, imeli smo toplo in suho, zunaj pa je snežilo na vso moč. Doživljali smo tisti lepi čas, ko se vležejo megle prav nizko na pobočja; komaj da vidiš nekaj zasneženih, samotnih macesnov, iz megle pa se vsipajo brez konca tihe in nemirne zvezdice. Večidel smo preležali v koči. Kaj bi ob takem vremenu zunaj na prostem! Mračna svetloba leži brez senc v kotanjah, po robih žvižga veter in vsipa z neba cele oblake snežink. Vogel je v takem vremenu nevaren kakor zloglasna Komna; prej ko misliš, zaideš bogvekam; to smo videli, zato smo le svet okrog planine malo preiskali. Ko pa se je prevalil čez grebene jug z mokrim snegom, smo jo kar hitro odkurili v dolino.

Z Leonom sva začela Vogel sistematično preiskavati. Tisto lepo pomlad po hudi zimi leta 1929. naju je pripeljal velik lojtrski voz po blatni in ledeni cesti h graničarski koči pod Žagarjevim Grabnom. V visokem snegu sva se šibila pod težkimi nahrbtniki. Steza, ki je poleti kaj udobna, pelje najprej desno od grabna po strmem gozdnem pobočju, nato v graben in preko plazu, ki je izpostavljen zapadnemu kamenju, na desno zopet v gozd in po serpentinah na vrh. Tisto leto

Vogel

Foto prof. Janko Ravnik

je bila dolina za Velikonoč še vsa bela, gori v gorah pa je bilo manj snega, nego bi se pričakovalo po tako hudi zimi. Vrh grabna sva počivala. Prečkala sva dolg, strm plaz na levo in dospela pozno v popoldne do spodnje planine, utrujena na smrt. Pospravila sva malo po koči in razložila brašno po policah. Večerje nisem čakal, zaspal sem na trdem ležišču; Leo si je skuhal kakao.

Zjutraj sva šla na Šije. Izbrala sva si navzgor daljšo, zložnejšo pot. Tisti visoki rob, ki se vleče na sever od Šij, pada na zapadu najprej strmo navzdol v dolg graben Pod Šijami, skozi katerega sva hotela z vrha Šij smučati nazaj v spodnjo planino. Bolj severno pa pobočja padajo z roba še globlje in se zravnajo šele vrh velikega plazu, ki nadaljuje Žagarjev Graben pod navpičnimi stenami. Tam je majhna ravnica, ki se na sever zopet dvigne v smrekov gozd, v katerem je skrita lovska koča. Iz planine Spodnji Vogel se pride pod omenjenim robom v velikem loku prav udobno do te koče, ne da bi se izgubilo mnogo na višini; saj ležita planina in koča skoro enako visoko. Od lovske koče vodi pot še dalje proti severovzhodu čez strm plaz med gozdom in odpre se široka poljana. Na levi so tri majhne kočice Gorenjega Vogla, za njimi raztrgani Kratki Plazi, na desno pa položna pobočja. Na vrhu teh je omenjeni Orlov Rob, ki se dviga do Šij. Šele leto pozneje smo našli prehod preko skalnatih strmin, ki padajo z roba navzdol, koder se pride tudi s smučmi naravnost iz spodnje planine.

Planjave okrog Orlovih Robov so se blestele in tiho sva rezala plitvo smučino v otajani sneg. Dospela sva na sedlo pod Šijami. Na levo se odpira široka dolina Suhe. Na strmem severnem pobočju vrha sva pustila smučī. Preko snega sva odšla na greben in na vrh. Močno naju je žejalo. Prejšnji dan so bili na Šijah smučarji. V snegu so pustili pomarančne olupke. Brez obotavljanja sva jih pobrala in pojedla s snegom; nama je tedaj dišalo, zdravnik bi se najbrž zgražal.

S Šij je šlo naglo navzdol. Kako divji postanemo mladi, če se odpira pod nami prostrano smučišče! Nisva gledala strmih snežišč in navpičnih skal z osamljenimi macesni, na levo je pozabljen ostal Skakovec, brezčutno se je vzpenjalo nad nama modro nebo. Videla sva pred seboj samo dolino, kjer ni konca strmin. Včasih sva vozila v širokih zavojih, kakor da bi se nama zdelo škoda lepih pobočij, včasih sva zdrknila bliskovito navzdol brez ozira na strmino ali na ovire. Čutila sva brezmejno sproščenje, kakor da bi bila sama na svetu, zvezana najtesneje z naravo in brez vezi do vseh, ki so nama pri srcu. Hitrost zahteva obenem skrajno aktivnost mišic in možganov. Nepričakovani padci pa morejo prav temeljito prekrižati to elementarno samozadovoljstvo. Ob takih »prilikah« sva se dovolj nasmejala drug drugemu. Drseli sva najprej skozi dve ali tri kotanje, nato strmo navzdol na obširno ravnico, odtod čez rob in po poslednji strmini prav

do najine kočē. Tam so naju čakale sveže velikonočne pomaranče. Kar planila sva po njih.

Še isti dan sva šla na Storeč Vrh k razgledu. S tem pogledom se more primerjati menda samo še oni s Pršivca na nasprotni strani Bohinjskega jezera. V naših Alpah ne poznam lepšega, zlasti spomladi, ko so gore še v snegu. Storeč Vrh pada na sever navpično navzdol, skale prehajajo v nizko grmičje in v gozd. Tik pod seboj zagledaš ko na dlani vso Bohinjsko dolino; jezero s temno, zrcalno vodo, srebrni pas Save, bele hišice Bohinjske Bistrice, pred seboj pa v prelepi razvrstitvi Triglav in njegove južne gore, da bi jih prijel z roko: Tičarico, ki se odtod vidi previsna, Kanjavec, Debeli in Mišeljski Vrh, Fužinske Planine, Tosec, Dražki Vrh, celo Pokljuko in tam na desno oddaljene Karavanke, še snežene, in še dalje Savinjske Alpe, Kočno, Grintavec in končno le še komaj vidne obrise bogvekaterih gora, ki izginevajo v bleščeči sinjini; levo od Triglava ti objemlje oko ves greben od Lop do Bogatina, belo valovito črto, kjer je planina Na Kraju, in ves rob Bohinjsko-Goriških gor, tudi Vogel sam, Šije in belo Rodico. Res, razgledi običajno ne izpolnijo vsega pričakovanja alpinista, zato, ker se naš estetski čut upira gledanju z višine in je najlepši pogled večinoma tam, kjer gledamo na višino. Storeč Vrh pa ima to srečno lego, da je na sredi južnega dela Julijskih Alp ter je toliko visok (1595 m), da presega najbližjo okolico, in dovolj nizek, da ga celo Vogel in Šije prekašajo.

Nazaj grede sva se ustavila pri gornji planini in smučala po zmrzujoči kaš'ci. Ob solnčnem zahodu sva odbrzela po strmem plazu v gozd in domov v kočō. — Imela sva še marsikaj v načrtu, časa pa samo en dan. Še tega nama je skvaril jug z mokro meglo. Šla sva pogledat v dolino za Spodnjim Voglom. Odkrila sva zopet lep svet, tam, kjer je prelaz skozi Vrata nad Voglom in Šijami. Pogledala sva na italijansko stran; bilo je neprijazno, vetrovno, megleno. Pri vožnji navzdol se je Leo postavil na glavo, jaz pa bi se kmalu razčesnil, tako nerodno sva vozila v južnem snegu. Sploh sva imela tam zunaj slab dan. Zato sva se v kočī vglobila v svojo notranjost, odkrila pesniško žilo in opevala svoje doživljaje.

Naslednji dan sva morala dalje. Zopet s težkim nahrbtnikom na ramah, sva krenila čez majhen griček v sosednjo dolino in čez strme prehode pod severozahodna pobočja Vogla. V jasnem, vročem dnevu sva se dvigala na Konjsko Sedlo, na zapadno mejo Vogla in od tam dalje na samotne Govnjače in še naprej čez Komno v dolino Zajezzerom. Še pet dni sva ostala v pomladnem gorskem svetu; končno sva oba rekla iz srca: »Najlepše je bilo na Voglu!« Kaj naju je navezalo nanj? Ali samota ali posebne oblike gora? Še danes tega ne vem.

Naslednje leto smo naleteli na slabo. Stane, Leo in jaz smo bivali ves teden v mali Skalovčevi kočī na Gorenjem Voglu, a nas je ves čas

preganjala huda megla s snegom. Kako smo si želeli solnca! Pa je le hudobni jug uro za uro, dan za dnem gonil goste oblake čez grebene. Smučali smo nejevoljni nad vremenom, toda dobre volje radi naše ljubke kočice in njene vsebine, ki nam je tolažila fizično notranjost. Le tam med Storeč Vrhom in Šijami smo brodili po planjavah, ki so v svetlem solncu tako lepe, v megli pa tihe in tuje, nekam neznane. Odšli smo v dolino prej, ko smo nameravali.

V zimi, ki je sledila, sem se na Svečnico odpravil sam na Vogel. V Skalovčevi bajti sem prenočil. Z vetrom se je vsipal suh sneg in je pokrival še zadnje rušje, ki je gledalo izpod snežne odeje. Mraz me je ponoči zbudil, da sem nekolikokrat zakuril; pri toplem ognju sem zopet zadremal. Sneg se je na tramovih tajal in monotono so padale debele kaplje na tla, na police, na mizo. Postelja je ostala suha. Neprespan sem se zjutraj napotil dalje. Tam nekje na Orlovem Robu mi je zmanjkalo orientacije. Bog ve, kod sem blodil. V enakomerni sivini, da nisem ločil megle od snežnih pobočij, iz katere je naletaval gost sneg z vetrom, sem iskal dolino Suhe dolgo, dolgo. Nazadnje sem našel le lastne smučine. Vesel sem jih bil. Po njih sem prišel nazaj do planine in vdan v usodo, to je v preklicano meglo, sem sestopil k Zlatorogu.

Pomladi mi misel na gore zopet ni dala miru. S Cvetom sva odšla na spodnjo planino in bivala tam pet, šest srečnih dni. Takrat sem prišel prvikrat na vrh Vogla (1923 m), ki je v tem času radi plazov prav nevaren. Od planine prideš kaj hitro v Sneženo Konto pod vrhom in na zapadni strani na vrh.

Dan pred odhodom sva šla na Konjsko Sedlo v vroči solnčni pripeki. Skozi tenko, fino plast cirusa je solnce dražeče peklo kožo in oči. Visoko Konjsko Sedlo sva kmalu dosegla. Cveto je brž ujel več motivov s strmega pobočja Migovca; nato sva smučala navzdol po svetu, ki so mu par le še dva trije v naših Alpah: v planino V Lazu z Debelega Vrha, v Velsko dolino s Hribaric, v Krmo s Kredarice in kvečjemu še z Bogatinskega Sedla na Kraj.

Ožgana in vroča sva prišla v planino, toda srečna in vesela.

Kakor prvikrat, tako stoji tudi danes pred menoj Vogel, samoten in veličasten. Srečen sem, če le pomislim nanj in na njegove planjave. TK Skala bo baje zidal kočo tam pod Storeč Vrhom. Mari bodo tudi te gore zapadle kričečim in oblastnim množicam? Temu ni mogoče vselej s pota. — Samotni smučar pa bo znal še drugje poiskati svoj tihi svet.

V predgorju Savinjskih Alp (Menina — Vel. Rogatec)

Odkar je pogorela (l. 1920) Gornjegrajska koča, edina turistovska postojanka na Menini, je ostala ta v prirodoznanskem in geološkem pogledu zanimiva planina malone pozabljena. Le malokateremu turistu se je zahotelo, da bi se povzpel na ta sicer ne visoki — najvišji vrhunec Vivodnik sega jedva v višino 1508 m — gorski hrbet, kaj še, da bi ga prevalil bodisi od položne južne, tuhinjske plati, ali od strmejše severne, gornjegrajske, ker je pač pogrešal na njem udobnega zavetišča, če bi ga zatekla noč ali neurje.

Na dolgo (nad 10 km) in široko (do 5 km) se raztegajoči hrbet Menine Planine je višinski predel povsem kraškega značaja. Pokriva ga mešani gozd, v njem prevladuje tod črni les, smrekovje in macesnovje, tam zopet bukovje, vmes pa se širijo sočni pašniki in bujne senožeti. Kraški pojavi se kažejo zlasti v višjih legah, kjer štrlé iznad puhlice sive apnenske skale in dolomitske pečine. Na več mestih se usedajo tipične vrtače, zasledili so tudi nekaj podzemskih votlin s kapniškimi tvorbami. Znana je ledenica Jespa na severni strani Vivodnika. Tako je Menina svojevrstna pojava v našem alpskem svetu, visoka kraška planota, ki se dviga kot več kilometrov dolgi zaslon od zapada proti vzhodu med Tuhinjsko in Zadrebško dolino...

Lani dne 3. julija so na planini Bibi, kjer se je nedavno širil še košat gozd, čigar bukovino so pokuhali v oglje, poblagoslovili in odprli ličen planinski dom,¹ ki je namenjen predvsem planšarskim svrham; a banska uprava je kot lastnica te planine poskrbela obenem za udobno zatočišče planinskim turistom, smučarjem in lovcem. Tako bo Menina posledj mikala tudi zložne planince, tiste, ki se rajši odpočivajo pod varnim krovom in nočujejo na udobnem ležišču, kakor da bi bivakirali pod milim nebom. Kdor se nastani tu vsaj za en dan, si lahko ogleda vse zanimivosti Meninskega višavja ter se po mili volji naužije svežega planinskega zraka, z bližnjega Vivodnika ali še bolje z vršičev na Ščavnicah pa prekrasnega razgleda na mnogolični gorski in dolinski svet od Savinjskih velikanov tja do Loškega Snežnika in Nanosa...

Že predlanskim sem se bil namenil, da čimprej zamašim znatno vrzel v svojem turističnem znanju. Zakaj prijetno občutje, da je kdo prehodil vse predele in skoraj vse pomembnejše vrhove, ki jih lahko zre z Ljubljanskega Grada, le moti zavest, da mu je ostal nepoznan tisti mogočni hrbet, ki se vleče od Kranjske Rebri tja proti jugovzhodu in se končuje v vedrih Ščavnicah nad Motnikom. Zato sva se s popotnim tovarišem, ki mu že večkrat podčrtani šesti življenjski križ nikakor ne krati njegove sportne podjetnosti, odločila, da se letos popneva na Menino, preko nje in Gornjega Grada pa še na Veliki Rogatec, ki s svojo skalnato krono (1557 m) vidno nadkriljuje vse vrhove Savinjskega predgorja.

Dan prej sem bil z upoldanskim avtobusom odbrzel iz Ljubljane sam proti Kamniku, tri ure pozneje sem bil že na izhodišču pri kmetu Pajkeljcu v Gornjem Tuhinju, po treh urah hoje in — blodnje pa v

¹ Gl. poročilo o otvoritvi v Plan. Vestn. 1932, str. 169.

novem planinskem Domu na Bibi. Če bi se bil držal sicer ne posebno večje označene markacije, ki kaže skozi vas Češnjice in krene nato kmalu s kolovoza na stezo v desno, bi bil svoj cilj dosegel zlahka v dveh urah. Kdor pa to markacijo na razpotju izgreši in stopa dalje po vabljivem kolovozu v smeri proti Vivodniku, ki ga spričo gozdnatih podankov seveda ne more prej opaziti, dokler ne pride tik pod njega, tega zavede nagajivi planinski škrat v pravi pravcati blodnjak. Čuden svet je tu, ves prepreden z visokimi plotovi, ki ograjajo laze in pašnike posameznih lastnikov tako, da se more po njih govedo svobodno kretati in pasti brez pastirjev.

V nobeni karti še nisem našel označenega položaja Bibe. Domneval sem si jo na tuhinjski, t. j. južni strani Vivodnika ter sem v tej smeri ubiral svoje stopinje tudi potem, ko je kolovoz prenehal in mi je bilo treba lesti preko ograj in plotov. Človeka na vsej poti od Češnjic dalje nisem ne srečal ne opazil; edino živo bitje, ki sem ga videl, je bil mlad bik, brezbrizno stoječ v piramidasti kolibi. »No, če je bicec tu, ne bo več daleč njegova čreda,« sem si mislil, »in zaželen planina bo tudi blizu.«

Dobre volje sem stopal po rebri dalje, po tratah, skozi gozdne parcele, preko plotov, smer sem ravnal po lastni senci — zakaj solnce je stalo še prilično visoko. Kar začujem zvonkljanje kravjega zvonca. »Blížam se Bibi!« se oddahnem. Zaukam enkrat, dvakrat — nič odziva! Dospem do skupine topogledga goveda, pasočega se na sočno-zeleni jasi. Kaj, ko se ne da z njim pogovoriti! Še malo vkreber in, evo, med redkim smrečjem se zasveti vrh Vivodnikov. Krenem na prednji skalni pomol: pred menoj v globini se odpre obsežna planina. To mora biti Biba, a kje je novi Dom? Med skalovjem sem se spustil navzdol. Debele rdeče jagode, ki sem jih spotoma obiral, so mi bile v krepčilo in plačilo za prestano blodnjo. Prišedši na plano, zapazim zopet znano mi markacijo, na viharniku pa tablico z napisom: »Na planino Bibo«. In res, kmalu sem uzrl sivi krov, še nekaj minut vzpona po dobro nadelani stezi in vstopil sem v čedni novi Dom. Oskrbnik, čvrst Tuhinjec, me je prijazno sprejel kot prvega in menda tudi zadnjega gosta tistega dne.

Povedati je treba, da je v tem Domu za abstimente in »alkofobe« izborna poskrbljeno. Tu dobi gost mastnega sladkega ali kislega mleka, okusnega sirovega masla in domačega kruha. Oskrbnik, bivši vojak, ki je svojo vojno službo končal v laškem ujetništvu, zna — brez ženske pomoči — pripraviti čaj, kavo in jajčnik. Žejo pa si gasiš z odlično kapnico, hladno ko studenčnica. Vina in žganih pijač pa še nimajo pri hiši; tudi teh ne bo manjkalo, ko bodo razne uradne sitnosti rešene.

Oskrbnik ni zapečkar, je možak, ki je vojno dobro pretolkel na Karpatih in v Tirolih ter zna o svojih dožitkih preprosto zanimivo pripovedovati. A tudi Menino pozna kot dobro lovišče, ki se v njem drže srne, lisice in planinski zajci; v pečinah na gornjegrajski strani se nahajajo celo gamzi; izmed perjadi pa domujejo tu divji petelin, ruševac in skalni jereb. Pravil mi je, da je v primerni razdalji srečal tudi medveda, ki pa je mirnih nog odhlačal dalje v goščo. Ali: da se je bil prav pred domom jastreb spustil na vrlo kokoš, ki je včasi izlegla kar po dve jajci na dan, prvo s trdo, a drugo z mehko lupino! Njen kavalir, ponosni petelin, se je pogumno pognal nad jastreba, prav ko je bil kremplje zasadil v bore kokodajso, ter ga je junaško odgnal.

Tako je svojo družico sicer rešil napadalca, a ni ji več mogel rešiti življenja: prehudo jo je bil zračni ropar ranil. A tudi tega je dohitela usoda. Ko se je bil o drugi priliki pognal med kokoši, ga je oskrbnik s prvim strelom pogodil. Tako je pravica maščevalna in kazen nezbežna tudi v ptičjem rodu...

Rano me je prebudilo jarko jutrnje solnce. Z lesenega balkona svoje spalnice sem užival prvi razgled proti vzhodu in jugu na valoviti gorski svet, ki se kar v petih redéh stopnjuje do skrajnega roba, iznad katerega se pnó v nebo zagrebško Sleme, Gorjanci, Kočevski Rog, Snežnik, Nanos in še drugi vrhovi dinarskega pravca. Še obširnejši razgled sem si prihranil za šetnjo na Ščavnice, kamor se dospe v pičli pol ure, najprej preko gole frate, nato pa po pisanem pašniku. Višavje Ščavnic — nekateri pišejo tudi Višavnice* — je plano gorsko teme, iznad katerega štrlé posamezni pečinasti vršiči kot nekaki sedeži, namenjeni popotniku, da se na njih sedéč diviš mnogoličnemu planinskemu in dolinskemu svetu od Storžiča v velikanskem loku do Julijskih Alp. Od tu lahko premotriš vso rajdo Savinjskih in njim bližnjih vrhov, z Raduho, Olševo, Peco, Plešivcem in Pohorjem, dalje zreš Konjiško Goro, Boč, Rogaško Goro, vse Zavsavsko gorovje, Dolenjsko hribovje in Kraške vršace. Pod njim pa se vije jasna proga sinje Savinje in desne njene pribočnice, Drete. Le proti zapadu mu višji Vivodnik zastira pogled.

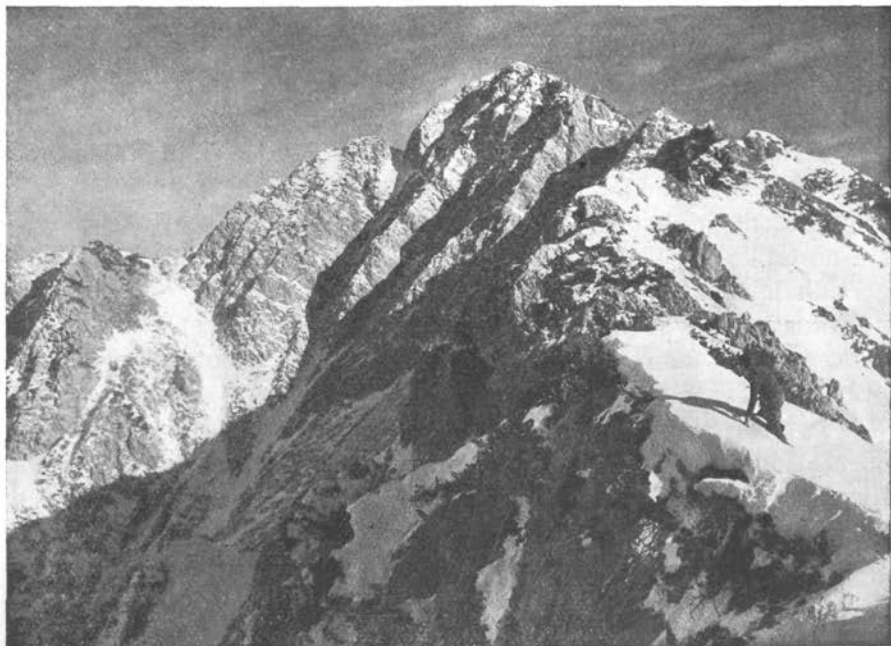
Še nekaj me je tu zadovoljilo: da sem zasledil markacijo, držečo v Gornji Grad, sicer staro, bržčas še iz predvojne dobe, vendar še dokaj vidno. Zakaj še tega dne sem bil tjakaj namenjen, samo da dospe prej še tovariš, ki se je bil zjutraj — vsaj menil sem tako — iz Ljubljane na kolesu odpeljal in bi moral vsaj do poldne dospeti na Menino. Zaman sem ga čakal preko poldneva — tovariša ni bilo. Ker vem, da je previden mož, nisem bil v skrbeh radi njega.

Po frugalnem obedu sem se oprtal ter odšel sam samcat, da bi po bližnjici dospel na markirano pot. A ni mi tako lahko uspelo, zakaj v posekah so me motili rdeči znaki na bukvah; smatral sem jih za ostanke turistične markacije, dokler me niso drvarji, ki sem k sreči do njih prišel, poučili, da so tako označene bukve le semenska drevesa. Tako bi bil še dalje kolobaril kakor v zakletem labirintu, da me niso usmerili na pravo pot. Bodi tu vsem meninskim turistom v svarilo povedano, da je markacija tod jako oskodna in da je treba podvojene pozornosti onemu, ki hoče brez ovinkov sestopiti na gornjegrajsko plat.

(Dalje prih.)

* Ime je izumetničeno. — Uredn.

Severno pobočje Begunjščice

Foto dr. J. Prešern

Dr. Jakob Prešern

Imenoslovje okrog Begunjščice in Stola

Dr. Tuma poudarja v svojem spisu »Begunjščica«,¹ da so gorska imena v teh dveh skupinah precej sporna in negotova. Temu naziranju ne morem pritrditi navzlic vsemu globokemu spoštovanju do avtorja, ki ga med drugim gotovo odlikuje brezprimernost njegove marljivosti in s tem združeni veliki telesni napori ter materialne žrtve. V interesu enotnega imenoslovja naših gora naj se mi ne zameri od nobene strani, če se čutim primoranega pojasniti, da kake pomembne spornosti gorskih imen v okoliščini Begunjščice ni; je pa nevarnost, da med turisti na podlagi gornjega spisa nastane. Na drugi strani pa je bilo ozemlje na severni strani Begunjščice do odkritja smučarskih terenov turistično skoraj neznan dežela, od plezalcev prezirana, od drugih še neodkrita, a od lovcev visoko cenjena in še danes vzorno negovana. Priznam, da je imenoslovje v Stolu sempatja negotovo celo med domačini, ki imajo tam le malo takih zemljišč, da bi zahtevala podrobna imena; vendar je med lovci precej utrjeno. Iz tega se lahko posname načelo, ki naj velja za raziskovalca: Vprašaj za ime tistega, ki ima na mestu samem svojo zemljo ali posel, ne pa koga iz okolice. —

¹ Planinski Vestnik, 1932, št. 9., str. 173 in sl.

Skušal bom v tem spisu podati svoje izsledke v imenoslovju teh dveh skupin. Marsikje bom moral podatke svojega g. prednika popraviti, jih dopolniti in mestoma označiti kot povsem napačne.

Tudi meni se bliža Abraham, rojen sem v Bégunjah² in oblezel tam okrog vsak vrh in skalo, poznam vsako stezico in skorajda vsak grm. Domači dialekt me je učila mati in ga radi stalnih stikov z rodnim domom obvladam še danes. Smatram to kot potrebno poudariti ne toliko v dokaz svoje osebne legitimacije — lastno poznavanje gorskih imen sem že radi gole previdnosti in trditve o negotovosti preizkusil ponovno na mestu samem po lovečih, drvarjih in drugih domačinih — temveč zato, ker menim, da je poznanje dialektičnih pravil zelo važno za pravilni zapis v književnem jeziku.

Ta preizkus me sili k trditvi, ki sem jo zapisal zgoraj. Spodaj obrazložena nasprotja z dr. T. spisom so se dala prav lahko dognati. Njegov izvestitelj, lovec Kralj Matija, mi je dobro znan. Rad priznam avtorjevo opravičilo, da med vojno ni bilo najti boljšega človeka. Iz pripovedovanj tega lovca je bilo zajetih več zgodovinskih in gospodarskih podatkov, ki pa zgodovinske in druge kritike ne vzdrže popolnoma. Naj mi bo dovoljeno na tem mestu, da jih deloma zavrnem, deloma popravim, dasi po svojem bistvu pravzaprav ne spadajo v okvir tega sestavka.

² Imena Bégunje dr. T. ne ve smiselno razložiti. Tudi jaz kot nejezikoslovec ne. Navajam pa nekaj mnenj:

Scheinig, Slovenska osebna imena v starih listinah, Izv. muz. društva, III., 1893, piše: »V sledečem zapisniku v starih listinah izbrana so imena, ki jih nahajamo v... Traditionsbücher des Hochstiftes Brixen. Na omenjene kraje se nanašajo torej imena oseb, nahajajočih se v teh listinah. — »Begun«. To je osebno ime, iz katerega izvira krajevno ime Begunje na Gorenjskem. Škof Altuin je zamenil leta 1050—1065 z nekim plemičem Neborom svoje posestvo »in villa Begün nominata« za drugo. Pogodba je podpisana na Blejskem gradu (Kreinae); Redlich p. 52.«

L. Pintar v Carnioli 1910, p. 70—74 smatra Scheinigovo razlago za pre nagljeno in popolnoma napačno. Naglaša, da bi bilo moralo biti naglašeno begün in izvaja na podlagi Valvasorjevega opisa kraja kot vegavina — lenissima declivitas.

Dr. J. Rus je v zasebnem pismu mnenja, da Pintarjeva razlaga ne more biti pravilna, pritrjuje Scheinigu v domnevi, da je dobil kraj ime »po najstarejših političnih beguncih iz Bosne iz časov dinastičnih preklarij, ki jih je doba okrog leta 1000 vsa polna«. V tem ga potrjuje silna pogostost priimka Hrovat, ki je ni najti nikjer drugod. Opozarja dalje na ime potoka Zgoša in ime bosanske rečice Zgošča.

Priimek Hrovat je tukaj res precej pogost, vendar ne tako silno, v notranjskih Begunjah ga menda sploh ni. Hrovat v vseh mogočih oblikah je v Sloveniji in izven njenih mej sploh zelo pogost.

Nemško ime za Bégunje je Vigaun, nedvomno spačenka od prvotne oblike Begun po priznanem pravilu, da nastane iz *b* v nemščini *f* ali *v*, iz *u* pa *au* (Feistritz, Laubach—Laibach—Ljubljana). V začudenje pa naletimo na ime Vigaun v polit. okraju Hallein, sodni okraj Altenau na Salcburškem. To ime nosi tam vas in občina. Ta vas pa ni nikakor tako daleč od živih skrajnih mej najstarejšega slovenskega življa Windisch-Matrei in Windisch-Garsten, ki tvorijo še danes dokaz nekdanjih mej našega jezika. To bi kazalo na izvor iz starega slovenskega rodbinskega imena, ker je pač skoraj neverjetno, da bi se bili politični bosanski begunci zatekli tako daleč na sever. Prav tako zasluži naglas na prvem zlogu Bégunje vso pozornost, kar že Pintarju dela neprilike.

Za Begunje in njihovo sliko sta značilni stavbi ženske kaznilnice, ki je proslavila ime kraja že do skrajnih mej nove države; domačini jo nakratko in vsebinsko pravilno nazivljejo Graščina. Druga je prav tako obče znana slikovita razvalina na severnem koncu vasi. Razvalino označuje avstrijska specialka kot Katzenstein. To ime je potem prešlo na prve, seveda nemške razglednice okrog leta 1900, odkoder je prišlo do znanja mentorja Kralja, od tega pa v spis dr. T. Vendar je treba pogledati le Valvasorja ali Grudново Zgodovino, kjer je zabeležena nesporna nemška označba Stein, domačinom še danes gladko tekoči Kamen. Graščina pa je bila — kot nekdanja last znanih Kacijanarjev — v nemškem jeziku nazivana Katzenstein. Prešla je kmalu v last gospodov na Kamnu, grofov Lambergov — v narečju Vampegarjev — ki so vršili svojo oblast s Kamna.

Domnevi dr. T., da je bil Kamen nekoč sedež razbojniških vitezov, ne morem oporekati, še manj pa jo zagovarjati. Kot grad na strmi, za razmere srednjega veka nedostopni skali, ki zapira neprodorno dostop v dolino Drago ter s tem prehode čez planino Préval³ na Ljubelj, potem pa tudi prehod ob Stolu na Koroško, je lahko imel svoj strateški pomen. Imel ga je tudi kot eden od obeh tečajev vrat, ki so zapirala vhod v gornjo Savsko dolino: Na eni strani Blejski Grad, na drugi Kamen; to sta bili dve točki, ki jih je moral zavzeti osvajač, ko je silil proti severu. Med narodom se čuda veliko govori o turških napadih v okolici. V skalovju Jamarskega Vrha, vsega izvotljenega po zijalkah, špranjah in kotanjah, se nahaja kakih 20 m nad meli v njegovi, proti vzhodu obrnjeni, navpični steni v obliki polkroga obzidan, še danes dobro viden vhod v Hudičev Gradič.⁴ To ni nič drugega kakor zavarovan vhod v zijalko, ki preide potem v skalnate rove, ki danes niso več prehodni; kajti čas jih nevdržno zaliva s kapniki. Še se spominjam iz svojih mladih let, da so odhajale vanje ekspedicije podjetnih fantov, ki so potem pripovedovali, da se rov više gori razširi in razcepi v stranske rove, od katerih drži potem eden na vrh proti točki 912, drugi pa gre v smeri proti nedaleč ležečemu Kamnu. Kamenske utrdbe so segale najbrž preko

³ Dr. T.: Prevala. — V jeziku domačinov nedvomno moškega spola Préval z naglasom na prvem zlogu. Pravilna označba na Knafelčevem narisu Karavank.

⁴ Z gradičem so zvezane seveda pripovedke, kakor s Kamnom znana junaška pesem o Pegamu in Lambergarju, čigar konj je pred bojem zobal oves in pil rebulo iz kamenitih jaslí; te jaslí vam v grajskem mlinu še danes radi pokažejo. Ko pa je Lambergar gradil svoj Kamen, mu je hudič porušil ponoči to, kar so zgradili tlačani podnevi. Šele ko so mu postavili lasten gradič, so Kamen lahko mirno dozidali.

Razširjena je pripovedka, da je nekje sredi rova čudovita miza iz dragih kamnov, po stenah viteške oprave, sicer pa da je notri veliko jezero, ki se bo svoj čas izlilo in poplavilo dolino. Istina je, da izvira nebroj studencev na vseh koncih in krajih.

tesnega obzidja in so nudile s Hudičevega Gradiča krasen razgled v dolino tja do Radovljice. S ceste pod Savnikovo vilo je gradič dobro viden. Leži nekoliko zapadno od Zijalke, v kateri je bil svoje dni grad Jama, v časih Valvasorja že porušen. Dobro je ohranjen ob njenem vhodu kos temeljnega zidovja, ki jasno priča o zgodovini; med domačini pa je izginila vsaka senca spomina nanj.

(Dalje prih.)

Viktor Pirnat

Čez Mirno Goro in Gače

(Dalje.)

Obsežna veža med obema spalnicama je podaljšana na majhen balkon, odkoder je nepopisno lep razgled čez vso Belo Krajino in tja do daljnih Bosenskih gora in Velebitskih pečin. Dom je obrnjen proti jugovzhodu. Zaradi razgleda so gozd pred njim otrebili visokega drevja. V podnožno vas Planino in sosedne Kleče bi človek kar skočil. Oči lahko obnove vso prehojeno pot od Semiča gori. Semič sam zakriva breg Semenič, ki strmo pada na cesto. Levo od njega pozdravlja sredi obširnih košenic in v sosesčini grajskih ruševin prenovljena cerkvena na Smuku, priljubljeni izletni točki od bregov Krke in Kulpe. Srebrni pas slednje se trikrat prikaže in spet izgine med temnim lesovjem pisane doline. Daleč na severovzhodu se vlečejo Gorjanci in po njihovih rebrih skrivnostni Žumberak, skalna domovina junaških Uskokov. Naravnost pred nami se izvija izpod košate kope skoraj ravna cesta skozi smrekov gozd. Za njim se razteza Črnomelj. Poldrugo uro proč so odkrili v gozdnem zatišju pri vasi Rožane Mitrov žrtvenik, davni pomnik rimskih gospodarjev. Njegove slike vise v Domovi veži. Podarilo jih je hrvaško planinsko društvo »Runolist«. In vsi ti obrasli pašniki in griči in hribi in gore hite in valove vedno višje in vedno mogočnejše tja v sinji nedogled. Čarovniški Klek čepi sredi ravni in daleč tam na vzhodnem obzorju kipi v nebo tužni Snežnik. Ob posebno čistem ozračju se vidita tudi Karlovec in Zagreb.

Srečno roko je imela Črnomeljska podružnica SPD, ko si je izbrala baš to točko ter postavila gori kočo za izletnike. Slovesno so jo otvorili 18. avgusta 1929. Ob njeni severovzhodni strani je izkopan tudi globok vodnjak, kamor so napeljani z lesene strehe žlebovi.

Za Domom ljubka kotlina in za njo mala jasa, obdana s smrekami. Te so tam gori manjše ko v dolini. Kraj je ustvarjen za počitek izletnikov. Tam pekó janjca, plešejo kolo in prepevajo pozno v noč. Kres pa zakurijo tik pod cerkvijo, ki je nekaj skokov nad Domom. Planinski Dom leži 1013 m visoko, do vrha pa je še 35 m. In do tja je sam gozd, ki se prične tik za cerkvijo in nima konca morda dan hoda čez prostrano ozemlje mestoma pragozdnega Kočevskega Roga.

Razgled z vrha je zaradi drevja otežkočen, le mestoma se ukrade oko daleč do belih Avstrijskih planin.

Pred davnimi časi — tako pripoveduje ljudstvo — so divjale po tem najvišjem Belokranjskem vrhu strašne nevihte s točo polnih sedem let. Nato je nastopila tišina, zavladal je sveti mir in po njem je tudi gora dobila svoje ime. Hvaležno ljudstvo je postavilo gori cerkev svetemu Frančišku Ksaveriju, priprošnjiku proti nevihtam. To izpričuje slika v glavnem oltarju, ki je iz leta 1743. Kdaj je bila sezidana cerkev, ni ugotovljeno; domneva pa se, da v 17. stoletju.

Cerkev je prav prostorna in ima tri oltarje. Prenovljena je bila leta 1847., kakor trdi napis za glavnim oltarjem. Zanimiv je tudi starinski, na steklo slikan križev pot z nemškimi napisi. Zada je lesen kor. Iz zakristije vodi nerodna lestva v širok zvonik, ki premore en sam zvon, ulit v Ljubljani leta 1768. Večji in manjši njegov bratec sta bila v svetovni vojni mobilizirana. Iz stolpnih lin je razgled še pestrejši. Dočim je cerkvena streha lesena, je zvonikova iz pločevine.

Od nekdanj so romarji radi zahajali na ta vrh, osobito pa še tedaj, ko sta bivala na gori tudi dva duhovnika v zgradbi, ki je stala na mestu sedanjega Planinskega Doma. Tedaj je bil še na Mirni Gori sedež župnije. In prihajali so pari k poroki in prinašali so otročičke h krstu nele iz domače župnije, temveč celo iz oddaljenih sosesk. Pred 142 leti je to prenehalo, ko se je župnik preselil v podnožno Planino. Romarji pa prihajajo še vedno, Belokranjci in Kočevarji. Glavno proščenje je sredi julija na godu svetega Aleksa najbližjo nedeljo.

Tudi turistov je vsako leto več gori. Letošnjih (do avgusta 1932) jih je bilo že nad 800, najmanj toliko pa še šolske mladine. In izlet se res izplača vsakomur; saj je razgled več ko nepoplačljiv. Koča je oskrbovana vse leto.

Komur je le za Mirno Goro, se vrača po bližnjicah preko gozdov in košenic v Semič. Popoldne, ko je solnce za hrbtom, se vidi vsa Bela Krajina ko na sliki. Vsaka podrobnost se razloči. Med vriskanjem in prepevanjem dosežejo izletniki vinograde. Hram se vrsti za hramom, vmes tepke, breskve, črešnje, pesem murnčkov in čebelic, skozi trnje vabijo rdeče, sive in bele strehe semiških zidanic, odpre se svet proti Žumberku, čez Vivodino se izgubi v megleni daljavi tam nekje okoli Zagreba. Iz doline prihaja ubrano zvonjenje, smehljajo se pisana Belokranjska naselja in zažvižga vlak, ki sope proti cvetoči Semiški postaji...

Mi smo pa šele na pol pota, vračali se bomo povsem drugod. Pod Domom zavijemo po stezi proti vasi Škriplju. Pot je dobro markirana. In romantična!

Strmo navzdol. Med kamenjem in goličavami štrle v nebo smreke brez vrhov, porušena debela trohne navzkriž po tleh, drevje pošumeva.

Šipek cvete, belladonna, »gozdni mojster« (Waldmeister!) in sto drugih rastlin. Divji, slikovit kraj, kjer priroda nebrzdano gospodari.

V kotlini med Mirno Goro in nasproti ležečim bregom se nekako v višini 900 m obrnemo na levo proti severozapadu. Ozka gorska dolina se vleče pred nami. Zadaj je vas Škrilj, ki se je nismo dotaknili. Po vozni poti stopamo proti Gačam.

Travniki so posejani s cvetjem; orlic je še več ko na Mirni Gori. Pa koliko je encijana, drobnih modrih očesc planinskega svišča! Kako je ta lep! Tudi polja so še tam gori in kako skrbno obdelana! Samotno delavko na njivi smo spočetka smatrali za strašilo.

Pa ni gori drugih strašil, nego če bi srečali divjega prašiča ali morda medveda. Pozimi se pač klatijo tam okoli tudi sestradani volkovi, ki so se zatekli gori iz daljnih južnih šum. Srn čuvajo oni gozdovi baje prav mnogo, zajcev že skoro nihče ne lovi, ker je druge divjačine dovolj; radi pa hodijo zalezovat divjega petelina.

Mimo cvetoče jablane preidemo v gozd. Izvrstna markacija nam pomore, da na križišču Ponikva—Pogorelec ne zaidemo v napačno smer. Ob poti bujno cveto jagode.

Onstran gozda spet pisana livada, polna solncea in cvetja. Na levi raste iz nje stožčast vrh, pokrit z gostimi smrekami. Mogočni kragulji krožijo nad njim.

Pogorelec, 19 m nižji od Mirne Gore, prevladuje in nadkričuje z njo vred to sočno, zelišč in pašnikov bogato visoko planoto, ki nosi ime »In der Gatschen«. Tudi s Pogorelca mora biti krasen razgled; če bi pripuščal čas, bi se izplačalo povzpeti se na njegov vrh. Tako pa le ogledujemo na jasi tik smrečja, ki se že nekaj metrov za njim strmo dviga v višino, okrogel zidan stolp, nekako 1 m v premeru, s položno, okroglo, malo črez nagnjeno streho. V steber je vzdana bakrena plošča z napisom: »Pogorelz — 3 Häuser — 600-Jahrfeier — 10. VIII. 1930.«

Spomin na nekdanjo kočevarsko naselbino visoko v planini. Še razvaline je težko najti, pokril jih je mah in prerastlo jih je grmovje.

Težki so bili življenjski pogoji tamkajšnjim prebivalcem. Strašna zima, oddaljenost od ljudi in večna roparska nevarnost so pregnali Pogorelce na bližnje Gače, kamor gre tudi naša pot. Kot ljubek šopek na grobu siplje veliko belo drevo svoje cvetje pred osameli spomenik.

(Konec prih.)

Mariborska koča na Póhorju

Ludvik Zorzut

Póhorje

(Smučarske poti.)

Po pohorsko gučamo*;
se smučamo, smučamo
čez Pohorske »bele snežnike«
v dveh črtah neskončnih brez pike.

Skoz mlado jutro, s smučmi na ramah, živoradostni, sproščeni vseh dolinskih vezi, hité beli junaki, orači Póhorskih vrhov, v objem póhorske zime. Čez klance, čez širne poljane hité, noseč s seboj smučarski sloves belega, zimskega Póhorja...

Pred petimi, šestimi leti so bili redki oni mariborski klicarji, ki so razorali zimsko ledino. Danes je smučarstvo zajelo že vse sloje. Vračamo se k naravi: k zraku, solncu, vodi, t. j. k — snegu!

Kar je Zagrebu Sljeme, Dunaju Semmering, Sušaku Gorski Kotar, to je Mariboru Póhorje. Maribor (35 tisoč prebivalcev, brez predmestij) je živahno, prikupno, čisto mesto, prepleteno z vrtovi in s parki. Bog je mestu navrgel toliko krajevnih krasot, da je zadobilo sloves »Merana«. Poleg Slovenskih Goric, Dravskega in Ptujkega polja, Dravske doline mu je nadel še kraljevi plašč, prestolno Póhorje, ki z visokega kraljuje nad svojim mestom kot čuvar svoje zemlje. Póhorje je »pogorje«, zadnji izrastek Srednjim Alpam, vleče se od zapada (Dravograda) proti vzhodu (Mariboru). Ves ta gorski hrbet se, kakor prsti razprostrte roke, razčleni v oble in namizne vrhe,

* Gučati = govoriti.

grebene, rebra, v široke planje, globoke jarke, soteske in se potem (pri Pekrah, Hočah, Slov. Bistrici, Konjicah) končuje po nižjih vinorodnih gričih in holmih. — V divje razjedenih strugah bobne póhorski potoki, hudourniki, drveč po ozkih dolinah, kjer gonijo žage in plovijo po »rižah« različni les.

Zdaj pa smučke na rame, pogum v srcé, krepki stop pod nogé, dosti dobre volje! Hajdimo čez vse Póhorje od vzhoda (iz Maribora ali iz Reke pri Hočah) proti zapadu do Mislinj ali do Dravograda na 50 km dolgo pot.

Iz Maribora nas avtobus v pol ure zapelje preko Hoč do Reke prav do vzhodja, odkoder je napeljana nova avtomobilska cesta, ki sega že precej visoko in hodi z vsakim letom za nekaj kilometrov dalje. Počasen je njen napredek, vendar gre ž njo hitreje nego s »Póhorsko železnico« (vzpenjačo), ki še ni spočeta, a se bo kljub ogromnim finančnim težavam — tako upamo — oživotvorila. Póhorska avtomobilska cesta, pohorska železnica, smučarstvo — to bo dvignilo tujski promet v okrožju Maribora!

Presečemo ovinke nove ceste in po enem strmem zasunku v klanec smo kmalu na položnem hrbtu. Po obraslih slemenih skoz mirne šume se prerijemo više navzgor. Smo pri drugem križu, odkoder se nam z vitkega pobočja pod gozdom zasmeeje ponosna **M a r i b o r s k a k o č a** (1080 m), ki jo od Reke po markirani bližnjici dosežemo v poldrugi uri. Oskrbnica Mara nas je spazila. Na drogu zaplapola trobojnica, pes čuvaj zalaja odnekod, za kočo zabinglja planinski zvonec, iz grla se nam utrga vesel vrisk. Že se grejemo ob topli peči, v prijazni obednici je na mizi že pripravljen vroč čaj.

Mariborska kočja je največje in še najbolj pridobitno posestvo in premoženje Mariborske SPD podružnice. Poleg kočje je tudi pristava (depandansa) s spalnimi sobami. Kočja in pristava lahko prenočita in prehranita preko sto planincev-smučarjev. Ob letni sezoni je tu mnogo gostov iz vse države. V zimi se prirejajo smuški tečajji. Tu je zbirališče Mariborčanov, posebno še pozimi; saj je kočja lahko dostopna tudi za deco, ki tod okoli v planinskem zraku zaraja po lepih snežiščih s smučmi ali sankami. Mariborčani gredo na Póhorje navadno naravnost iz mesta do Radvanj in mimo strelišča po strmih klancih preko **S v. B o l f e n k a**, kjer je starodavno, zapuščeno svetišče preurejeno v planinsko okrepčevališče. Od tod nas po četrturni hoji na svetlem, odprtem obronku prijetno iznenadi veličastna zgradba, planinski hotel **P o h o r s k i D o m** (1030 m) z vsemi modernimi napravami, last mariborskih mestnih uslužbencev, ali tudi s »pravico javnosti«. Rad sprejme vse goste, prireja tudi smuške tečaje. Do Mariborske kočje je odtod še 15 minut. Težko se zdaj ločimo od te kočje, od lepega pogleda na Boč, Donati, Rogaško goro, Rogaško in Ptujsko polje, Sljeme, Prekmurje; celo težko se lo-

čimo od ljubeznive Mare, ki nam je tako dobro postregla; saj je Mara prva planinska gracija: Mara ima, Mara ima, ... vse ima.

Smučke so pripravljene in namazane. »Smuk!« Nad kočo zavijemo v kolovoz in po kratkem vzponu brzimo komaj slišno po svetlih potéh skrivnostnih šum. V pobožnem molku obstanemo, si zasenčamo oči: tam doli se blesti Maribor, nad njim valovijo Slovenske Gorice s cerkvicami po ljubkih holmih — tam zadaj v ravani je že avstrijski Gradec, tam na levo se izteguje Kozjak, a med njimi in nami: »šumi, šumi Drava...« Hitimo dalje! Z nasprotnega vrha se že prikaže: cerkvice vrh goré, cerkvice bela! Sveti Areh! Kar podžge nas, da se zaletimo. Po kratkem klancu že stopamo v njegovo kraljestvo. Pod njegovim vladanjem in varstvom je Ruška kočica (1249 m), — vsa zasnežena. Od Mariborske do nje smo rabili pičlo uro. Ob njeni verandi je kar razstava smučí, ki počivajo. V koči pa glasno vrvenje veselih smučarjev. Iz Maribora so, iz Zagreba, celo s Sušaka in bogve odkod še. Novi znanci, novi tovariši, novi prijatelji!

Poleg kočice-matice sta še kočica »Planinka« in Čandrova kočica, samo s spalnimi sobami in s skupnimi prenočišči. Vse obilježje je že prav planinsko, zrak je ostrejši, sneg večji in boljši, v obednici se kadijo žganci z mlekom. Micka, druga planinska gracija, ima polne roke dela; lička ji cvetijo, pa se ji srček smeji ob dovtipih hudomušnih smučarjev. Najlepši Silvestrovi večeri so pri Ruški koči — pa če tudi okoli nje razsaja snežni vihar. Zaposneli zasneženi smučar se prerije skoz Silvestrovo noč z lučko v novo leto kot Božiček. V cerkvici je planinska maša. Zamrzli prsti trepečejo po še bolj zmrzlih orglah: »Kaj se vam zdi, pastirčki vi? ...« Zunaj sneži, sneži.

Poldne je že. Treba se je dobro podložiti za daljšo turo, ki zahteva malo več napora, izkušnje in vztrajnosti. Marsikdo zameni svoje smučke s sankami, ki si jih izposodi pri oskrbniku v koči, in z nepopisnim užitkom zdrči ž njimi dol po Strmici, Apnici naravnost v Ruše. V 20 minutah je doli!

Iz Ruš do Ruške kočice pa hodiš 3 ure!

Mi smučarji pa gremo na Klopni Vrh. Pokrepčani si nadenemo smučí. »Smuk!« Zasmučamo na malo, odprto planoto, kmalu se izgubimo v hostah. Spustimo se navzdol, smučke se sprostijo v naglem diru, da se za nami kar kadi pršič. Pot še ni izvožena. Krmarimo v celem. Naš krmar je domačin iz Dolinškove smuške družine. Kakor beli hajduki sledimo svojemu vodji. Skoz gozdne preseke, gošče, globeli brzimo, brzimo v polnem poletu, mimo nas bežé smreke, jelke, bukve in z nami gre solnce, ki se nagiba proti Klopnemu Vrh. Padamo, vstajamo, vriskamo, jodlamo, zaznamujemo pike — smuške markacije, se pobiramo, prehitevamo, se kličemo. Zdaj

smo na sedlu, na prehodu pri Bajgotu. Stojé se ustavimo pri začrnelih bajtah. Iz ene se prikaže bradat hrust, znani »Zlodej«, za njim drvarji, pa nas pobarajo o novicah iz doline, mi pa se ž njimi pomenimo o pöhorskih prilikah, zgodbah, o snegu. »Zlodej Pribožnik« (vulgo Bajgot) ima glavno besedo in stoji pred nami kakor kosmati mož iz pravljice. Ko tako ž njimi kramljamo, prodremo v ono pristno pöhorsko dušo, v kateri se še zrcali slovenska skromnost, poštenost, preprostost. Pohorec je malobeseden, misli počasi, zato pa je tembolj tihoosen, kakor je globoko tih njegov skrivnostni gozd; okoren je v govorici, trda mu je beseda, neupogljiv mu značaj, kakor so trdne in neupogljive njegove smreke; redkokdaj zapoje, vendar njegova skrita pesem živi z bujno fantazijo v tolikih pravljicah, bajkah, zgodbah, da jih je cela zbirka.

Pri Bajgotu zbira Lobnica svoje vode in vodice in se potem prevali desno notri v globel, v krasne slapove Malega in Velikega Šumika, ki se s previsečih pečin lomijo v tisočih biserov. Pesem šumenja in kipenja je večna molitev njihovega svetišča. Divja romantičnost prodré v naše duše — Lobniška pesem! Po Šumiku očiščeni, smemo prestopiti v kraljestvo Klopnege Vrha. Pri drvarjih zamenjamo pipo tobaka s kislim mlekom, ki ga slastno použijemo.

»Smuk!«

(Konec prih.)

Obzor in društvene vesti

FILM »TRIGLAVSKE STRMINE«.

a) Kako je nastal.

Dne 9. decembra 1932 se je v ljubljanskem kinu »Dvor« prvokrat predvajal film »Triglavske strmine«. Eden izmed glavnih zasnovateljev in izvršilcev nam poroča o nastanku in namenu tega filma takole:

Ideja, v večjem obsegu filmati plezanje po Martuljkovih grebenih in v Triglavski steni, je že dolgo živela v nas; sprožil jo je o Velikinoči (1932) Čopov Joža, ko smo smučali po obsežnih planjavah pod Kredarico in filmali smučarske prizore. Sprva je bila to čisto pohlevna želja; saj nismo pričakovali, da se bo kdo resno zavzel za tako veliko stvar. Ščasoma pa nas je misel na plezalski film vedno močneje vnemala, dasi smo se zavedali drznosti podjetja; saj ni malenkost, lotiti se take riskantne stvari brez tehničnih priprav in brez pripomočkov, kakor jih imajo drugod — in denar je pri nas tudi v prav trdih rokah! Pa z dobro voljo in idealizmom se premagajo tudi take ovire — kmalu nas je bilo za majhen prijateljski krog, ki smo bili vsi za trdno odločeni, da moramo načrt izvesti z vsemi svojimi močmi, v svojo uteho, v slavo domače slovenske zemlje in v prid tistih, ki bi radi nazorno videli i take njene najbolj skrite kotičke, do katerih sami ne morejo.

Začeli smo konec julija. Pisatelj Janez Jalen, gorenjska korenina in sam navdušen turist, ki se je poskušal tudi že s plezanjem, nam je izročil rokopis, s preprostim dejanjem, ki film požiivi in razgiba, da nikjer ni dolgočasen in enoličen, temveč zaokrožen in v skladu z našim »odrom« — z gorenjskimi plani-

Planjava in Ojstrica z Velike Planine

Foto Skerlep Janko

nami. Potrebni denar so dali na razpolago ravnatelj Evgen Lovšin — ž njim smo prebili že marsikatero sladko urico v naših in Matterhornskih robéh —, naš stari plezalni in foto-amaterski znanec dr. Stanko Tominšek in pa Metod Badjura, ki je vložil v podjetje svojo filmsko aparaturo in nas je ves čas našega dela s svojim vodstvom in z vedro besedo bodril in vzpodbujal, da nismo omagali ob prevzeti nalogi. Rekel sem: »Denar so dali« — v resnici so ga žrtvovali za idealno stvar; zakaj nobeden ni vedel, če bo še kdaj videl tiste vložene dinarje. Tako korajžnih ljudi pri nas ni veliko!

S n e m a l a sta film Metod Badjura, ki je vodil vsa tehnična dela in porabil vse svoje proste ure za to, da nam je zamisel lepo šla v klasje, v Martuljkovih prepadih in v Triglavski steni pa dr. Stanko Tominšek — naš Stane — ki je s kamero zvesto hodil po vseh naših potih v skalah in pečeh ter filmal kar naprej in od vseh strani drzne stene in prepade, marsikdaj v položaju, v katerem bi kdo drug še v sanjah ne bil rad! Saj to ni kar tako: sedem polnih delavnih dni smo se kretali od jutra do večera po Triglavski steni, prelezli smo jo od Praga sem tja do Črnega Grabna in še čez proti severozapadnemu robu in od Plemenic nazaj; s Kredarice, kamor smo hodili čez noč, smo se spuščali po slovenski, po Zimmer-Jahnovi in celo po nemški smeri doli do polovice stene; včasih smo jo mahnili iz Vrat gori, a zraven lovili motive, kakršnih si je Stane zaželel in nam jih je Bog dal. Stane in Joža ne bi bila mogla lepše praznovati svoje desetletnice, odkar poletje za poletjem lazita z vrvjo, s kladivom in klini po naših strminah!

Dvakrat, trikrat smo potem oblezli še Martuljkovo skupino: Visoki Rokav, Oltar, Splevto pod Križem, Škrnatarico — povsod nam je šlo vse po sreči, le vreme se je v Martuljku nekajkrat čisto drugače zasukalo, kakor je zahteval naš — režiser. — Mnogo svojega časa pa smo prebili pri prijaznih ljudeh v Srednjem Vrhu, kjer smo imeli pravi »teater«; filmali smo z vneemo in navdušenjem prizore iz kmečkega življenja ob delavnikih in praznikih. — Kako bi ne bili navdušeni, ko pa ima Srednji Vrh tako imenitno lego, da naše najlepše gore od Jalovca pa preko Špika in Široke Peči tja do Kukove Špice kar same lezejo v kamero — tudi Metodu se je kar samo smejalo! Domačini so nam povsod z vneemo in velikim razumevanjem pomagali, kjerkoli je bilo pač treba, čeprav so imeli sami dosti dela s košnjo in žetvijo. Srednji Vrh je kar oživel, kadar smo jo primahali, do vrha otovorjeni z aparati, s stojali, s filmom in celo s stojnicami ter sejmarsko kramo, ki smo jo dobili na posodo v Mojstrani: iz mirne, v molk visokih okoliških gora in v delo njihovih sinov potopljene vasice je avgusta in v polovici septembra nastal cel Hollywood. Od zgodnjega jutra, ko smo se skobacali iz toplega, po otavi dišečega Hlebanjevega skednja, pa do mraka, ko solnce ni moglo več ostati pri nas, je drdral aparat svojo enolično pesem; naš režiser Ferdo Delak, ki nam ga je pripeljal Badjura, je letal in se trudil zdaj tu zdaj tam, tuhtal in nas prestavljal, kakor bi se šlo za res, tako da je nazadnje postal prav pristen in navdušen turist, čeprav je bil topot prvokrat v gorah. Navdušile in premotile so ga naše gorenjske skale tako, da je sklenil z njimi za naprej prav trdno prijateljstvo tudi za drugače, ne samo za takrat, ko bo — režiral. Pomagal mu je povsod naš avtor Jalen s pametnim nasvetom, saj je s kmetov in z gora doma.

Poklicnih igralcev nismo imeli in jih tudi nismo hoteli — naš namen je bil, pokazati v filmu vse pristno in naravno, z domačimi ljudmi v domačem kraju, skromno in intimno, brez običajnih »filmskih« prekucev. Saj smo ga mogoče sempatja kaj polomili; pa če smo ga, smo ga vsaj — naravno! A ljudje pravijo, da ga nismo! Naši »igralci« so bili sploh gorski ljudje, ki jih vedno srečujete po naših stezah, če niso ravno kje v kakih samotnih robih; iz Planinskega Vestnika so vam tudi že znani: gdč. Pavla Marinkova, gospa Milka Badjurova, Kunstlerjev Jože, Župančičev Uroš pa Čopov Joža — seveda

— in z njim Potočnikov Miha. Gotovo si je marsikdo želel, ko je bral v »Pl. V.« plezalne popise, da bi videl vse to dogajanje na lastne oči, če že ne poskusil — zdaj boste videli Čopovega Joža pri njegovem delu, da spoznate, kaj premore in kaj nam je: plezalec, ki je kakor zrasel z našimi prepadi in robovi, ki mu je vrv in kladivo odmor od trdega dela v tovarni in ki že dolgih enajst let vzgaja naše mlade alpiniste s svojim zgledom in nehanjem; saj so mu vse naše stene, tudi najbolj samotne, znane bolj ko njegove rojstne Jesenice!

In še eden je zraven — oče Danilo! Kljub svojim sedmim križem in ljubljanski megli jo je mahnil z nami na Srednji Vrh in v Vrata, da v filmu pokaže bahatega junaka, ki obljudi brhki Minki, da jo popelje za nezvestim fantom na Triglav; toda težavna pot v Vrata in pogled na strahotno Triglavsko steno ohladi navdušenje tega bahača, da jo urno pobriše nazaj. Predstavlja nam tip človeka — in mnogo je takih! — ki so mu dolinske dobrote za mizo višek, alpinistika pa početje brez koles; njegova igra nam nazorno in jasno pokaže resnost in pomen prizadevanja in nehanja naših alpinistov.

Tako smo v skupnem prijateljskem delu kosili, želi, vozili snope v kozolec, plezali in se kujali, se jezili in rajali ob zvokih Torkarjevega »orkestra«, dokler se nam na zadnji turi v Triglavsko steno ni polomila kamera — hvala Bogu, da smo imeli takrat že vse pod streho!

Začelo pa se je trudapolno in težavno delo doma: obdelava filma za končno obliko. Gospa Milka Badžurova bi vam lahko povedala, koliko prečutih noči in skrbi polnih dni je prebila s svojim možem ob filmu, ga urejala, rezala, sestavljala, previjala od konca do kraja stokrat in stokrat — jaz za svojo osebo bi rajši leto in dan pomival kuhinjsko posodo...

Zdaj film teče. Naš namen je bil, da pokažemo izmed tisoč lepote naše Gorenjske dve, tri tudi tistim ljudem, ki ne morejo z nami vriskati in uživati po naših stenah in grebenih. Prepričati jih hočemo, da je izmed vseh lepote na svetu za nas najlepša ta naša slovenska dežela in zato vse ljubezni vredna, žrtev in vsega trpljenja! Boga zahvalimo, ki nam jo je dal!

M. P.

b) O uprizoritvi, t. j. preizkušnji filma, nam je došlo sledeče poročilo:

Baš planinci so pri nas začeli gojiti domačo filmsko umetnost. Naravno: ako so že prej gorsko prirodo radi poveličevali v besedi in jo prikazovali v fotografskih posnetkih, jih je moralo mikati, da preko navadne fotografije prikazujejo gibanje, ki je tudi v alpinistiki važen, dá, odločilen činitelj.

Tako smo dobili dobro leto za »Zlatorogovim kraljestvom«, kjer je profesor Ravnik z uspehom zaoral v ledino slovenske filmske produkcije, drugi film: »Triglavske strmine«. Tudi pri tem filmu so delali sami domačini: od pesnika preko režiserja in filmskih fotografov do igralk in igralcev, ki so vsi s hvalevrednim trudom in nemalimi zmožnostmi vršili svoje naloge.

Besedilo in vsebina filma sta preprosta in skromna. Malce ljubosumnosti in kot posledica nekaj jeze razdvoji začasno glavni par; na vrhu Triglava se nespোরазum pojasni in par se zopet pobota. Že naslov filma pove, da proizvajalci na to ljubezensko zgodbo niso polagali glavne važnosti; zgodba sama tudi nima dovolj napetosti, da bi mogla poldrugo uro vezati pozornost gledalcev. Vsa dramatska sila filma je osredotočena na drzne plezalske prizore iz Triglavske severne stene: gledalec s pridržano sapo in z nemim občudovanjem sledi krepkim podvigom plezalske trojice: Čop, Župančič, Potočnik. Estetsko pa je težišče filma v prizorih iz kmetskega življenja ob košnji in žetvi v Martuljku ter v prikazovanju strahotno lepega, divje prepadnega sveta v pečinah Triglavske stene in Martuljka.

Režiser Ferdó Delak je s finim ukusom in z dobrim smislom za filmsko senzacijo posnel iz kmetskega življenja lepe in naravne prizore, ki tvorijo prijetno

ospredje za mogočno gorsko prizorišče v ozadju. Posrečeni so ensembelski prizori z godci, ples na prostem itd. Nekateri režijski domisleki — tako oni z ljubavnim parom ob ograji, na kateri visita v enaki harmoniji srp in kosa — dalje tihi boj med nedeljsko srajco na eni in pripravljenim nahrbtnikom na drugi strani — ti in taki so izredno posrečeni. Vseskozi očituje režija živahno domišljivo in večšo roko, ki spretno razmešča osebe in stvari ter tvorno izpopolnjuje dejanje.

Fototehnično predstavlja film dovršeno delo. Slike so jasne, čiste, plastične, izbira motivov kaže umetniški ukus in veliko ljubezen do predmeta. Metod Badjura je s tem filmom ponovno dokazal, da je kos problemom filmske tehnike. Dr. Stanko Tominšek, ki je prevzel fizično in tehnično izredno težavno snemanje plezalnih prizorov v Triglavski severni steni in v Martuljku, je izvršil svoje delo odlično in bistveno pripomogel k uspehu filma.

Dejanje poteka mirno in brez motenj, kar je v veliki meri zasługa igralcev in igralk, ki se kretajo prirodno in spretno. Miha Potočnik, ki predstavlja glavnega »junaka«, sploh ni več začetnik; kakor kažejo podobe, je nele dober kosec in plezalec, temveč že kar izkušen ljubimec. Zdi se, da v njem, če Bog da in sreča planinska, dorašča nekaj naš Louis Trenker. Gospodična Pavla Marinkova je očitno nadarjena za film; njeno obnašanje je naravno — kar veseli smo, kadar se pojavi na platnu to njeno ljubo slovensko lice. Pri plezanju v Martuljku in v Triglavski severni steni imata Joža Čop in Uroš Župančič dovolj prilike, da razkažeta svojo urnost in spretnost v skali; mestoma je film naravnost poučen za plezalski naraščaj. V sporednih vlogah sta zaposlena gospa Badjurova in gospod Kunstler. Kontrastno figuro boječega letoviščarja in planinca-začetnika podaja Danilo z dobro rutino in nedolžno komiko, ki poveča življenje in prinaša izpremembo v potek dejanja.

Če gledamo na film »Triglavske strmine« kot celoto, moramo ugotoviti, da je odlično delo, ki se prav lahko meri s tovrstnimi tujimi proizvodi. Tak, kakršen je, gre film lahko ne samo po vsej Jugoslaviji, temveč tudi v inozemstvo, kjer bo brez dvoma žel zaslužen priznanje. Hkrati pa bo pridobil Martuljku in Triglavu novih posetnikov in občudovalcev.

Dr. A. B.

»Sneg in smučič«. Spisal Boris Režek. Ljubljana 1933. (Samozaložba.) Odlični smučar in sportnik Režek Boris nam je spisal za Božič razpravo o snegu in smučéh. Dobro znamenje je za napredek smučarskega sporta in zimskega alpinizma, da je v kratkem času izšla že druga razprava, poleg Badjurove še Režkova. — Razprava »Sneg in smučič« bo zanimala posebno smučarje-sportnike; seveda pa bo alpinist-smučar z enako koristjo, morda še bolj, uporabljal Režkova navodila. Glede jezika bi le pripomnil, da mu marsikje nedostaja pristne slovenske barvitosti; po nemško je povedano: »smučiči so obupno pikale«, »odgovarjajoče mazati«, »smučar čuti, da je drsanje manje«, »sneg boljša«, »ropa užitek« in enako. — Sicer pa se omejujem na mnenje glede predmeta samega in terminologije; saj se Režek glede nje sklicuje na moja članka v »Planinskem Vestniku«.

Glede terminologije je Režek iznašel nekaj novih izrazov. Tako rabi mesto besede drk, zdrk: spust (za nemško Schuß). »Spust« je beseda, ki je sprejeta tudi v Pleteršnikov slovar, a pomeni herablassen, abseilen — spustiti se po vrvi; beseda spust torej po pomenu ne odgovarja, tudi jo nujno rabimo drugod, dočim je beseda drk, zdrk, zdrkniti dobro slovenska in pomeni točno to, kar nemški Schuß, le da je nemška beseda Schuß tudi umetelna.

Režek rabi za besedo polza, die Gleitfläche, t. i. spodnja plat smučič, nov izraz »drsnac«, ker ne loči točno pomenov drsati — schlittschuhlaufen, rutschen, zdrsnilo se mi je — ich bin ausgerutscht, obdrsal sem si kožo. Drsati pomeni torej zarisati, zadreti se v kako podlago. Splošni izraz za nemški gleiten je polzėti, smučar navadno na smučeh polzi. Izraz polza za Gleitfläche imamo v kmečki govorici pri vozu, dočim je beseda drsna skovana. Ako se že noče rabiti za spodnjo plat smučič izraza polza, pa naj se rabi »spodnja plat«. Zadnji del smučič je peta, kakor se to pravi pri saneh. Rep je navadno nekaj kosmatega, rep se zvija, dočim peta suva.

Za nemški abfahren je neporabljiva Režkova tvorba »nizdoliti« iz besede nizdolje — Abschüssigkeit, Abhang. Abfahren je pač zdrsniti, spolzeti navzdol.

Prot je Rute ali Gerte. Iz preklanih protov delajo se obroči za sode. Prot je torej neporaben za živ rob iz kovine na spodnji plati smuči, marveč je nemški Stabeisen. Točno besedo bi v slovenščini težko dobili, morda bi bilo rabiti list, kakor v ruščini ali feullard v francoščini ali robno železo — Rundeisen.

Bewegung je gibanje, kretanje, je Bewegung als Gebärde, n. pr. kreititi se, sich gebärden. V telovadbi imamo že stare izraze obrat die Wende, okret die Kehre, obrniti se za 90°, okreniti se za 180°, zasukati se do 360°.

Sipast je streusandartig, sipek — schütter. Za nov sneg Neuschnee imamo boljši domači izraz prični sneg.

Kloza za Schneebrett je napačno. Kložnja, kložast pomeni Gerumpel, Klumpen, torej moker sneg, ki se gomolji. Schneebrett pa je zalichen sneg, zbit od vetra, podoben deski, ki se čisto razsuje, ko se nanjo stopi. Ko se razsuje, razpade na kose, kakor opoka — Mergelschiefer. Rabilo bi se torej kvečjemu po Badjurovem snežna opoka ali pa, kakor predlagamo v terminologiji, snežni škralup. Kložast sneg je klumpiger Schnee.

Osrenica in snežni srež, oboje imenuje Nemeč Bruchharsch. Osrenica je skorja, ki se napravi iz zmrzlega snega na površju snežne plasti. Ako ni dovolj močna, se udere. Tenka in ledena, steklu podobna skorja, ki se stvori na vrhu snega vsled solčne toplote in nastopivše zmrzali, je pa snežni srež. Lepek sneg je Pappschnee in se nikdar ne spremeni v pršič. Lepek sneg nastane ali vsled dežja ali toplote. Ako se toplota stopnjuje, se lepek sneg staja; ako nastopi zmrzal, pa zledeni in tvori nepravilne oblike. Pravi pršič naletava le iz vzdušja ob mrazu. Često ga zapade po meter visoko. Ako ne pride dež ali toplo vreme, se uleže in postane uležan sneg. Ako pa na sneg pršič pade dež, da ga po vrhu premoči ter nastopi mraz, napravi se osrenica. Ako dež premoči sneg do tal in nastopi mraz — nastane sren; ako pa se sneg ne premoči dovolj, se napravi srenec, t. j. zrnat sneg, nemški Salz- ali Kornschnee. Mokasti sneg se napravi iz pršiča ob močnem vetru, kar se vidi posebno na Krasu, kjer burja sneg tako razbije, da gredo delci tudi skozi najtanjše špranje. Pršič na tleh se stvori le, ako zapade dovoljno suh sneg in nastopi hud mraz. Iz gornje plasti snega se napravi potem precej tenka plast pršiča, ki pa ni rahel in gladek, kakor pravi pršič. Imenoval bi to drugo obliko srhli sneg ali srhli pršič — Rauschnee. Iz lepkega snega se nikdar ne more tvoriti pršič. Oblika snega je tako različna, kakor stopinje topline. Sneg začuti najmanjšo prememo topline in od tega dobiva svojo obliko. Vlažen sneg, ki se rad oprijema skale in obutala, ni lepek sneg — Pappschnee.

Sneg ali voda zledeni, ne: zaledeni. Deska se udaja, t. j. se upogne, gibt nach; deska se podaja, t. j. se prislanja na podlago, fñgt sich an. Režek zamenja obadva pojma. — Ne zgažena smučina, ampak utrta; smučina je zgažena, kadar je nepravilno prehojena ali prekrižana; gaziti je toliko ko razdrapati. Ker Režek govori o pravilni smučini, bi moral rabiti utrta smučina, ali utirjena. Ne stranska ploskev, ampak krajna ali robna ploskev ali ploskvica. Gruda je die Scholle, grebica das Klößchen. Gruda se dela iz zmrzle zemlje. Ledna gruda — Eisscholle; grebice dela mast, ki se strja v mleku in stvori maslo. Ne usponski korak, ampak korak navzgor, ne drsilni korak, ampak korak navzdol. Enako tudi ne drsilno ali vzponsko mazati, ampak mazati za drsanje navzdol ali navzgor. Krivina je splošno die Krümme, torej lik; pri saneh pa je zakrivljen prednji del, rtič. Ne drsilnost, ampak polzkost ali sklizavost.

Glede terminologije bo pač počakati končnih izsledkov in določitev ankete, katero skliče SPD na podlagi moje terminologije, od katere sta izšla dosedaj dva članka. Marsikaterega izraza ne bo mogoče drugače določiti kakor dogovorno. — Nepotrebnih tujk se ogibljimo.

Medtem priporočamo smučarjem in alpinistom, da pridno in točno nabirajo ljudske izraze in jih kritično uporabijo. Podatki naj se pošljejo literarnemu odseku Slovenskega Planinskega Društva.

Porabil sem to priliko, da se porazgovorimo o smuški terminologiji. S tem pa seveda ne odrekam kujižici vrednosti in dobre porabnosti. Nasprotno: toplo jo priporočam smučarjem in alpinistom.

Dr. H. Tuma.

La Montagne, mesečno glasilo Club Alpin Français, objavlja v novembrski številki I. I. poročilo o IV. mednarodnem kongresu alpinizma v Chamoniix-u. Glavni podatki so sledeči: Sklenila se je ustanovitev mednarodne zveze alpinskih društev. Zastopstvo naj bi bil občni zbor delegatov pristopivših društev, izvrševalni odbor in stalni urad. Izvršilni odbor bi štel predsednika in

sedem članov, sedež urada bi bil na bivališču predsednika. Društveni urad bi se sestavljal iz predsednika in štirih članov. Za prvega predsednika je bil izvoljen predsednik Švicarskega Alpskega Kluba, ki pa po imenu še ni določen.

Razprave kongresa so se vršile po odsekih: Prvi odsek s predmetom: »Alpinizem in gore«. Predloženih je bilo 35 referatov; obravnavalo se je o sledečih predmetih: 1. organizacija zavetišč, 2. naprava potov in orientacijskih tabel, 3. evolucionizem alpinizma, 4. razporeditev težkoč pri turah, 5. uporaba umetnih sredstev pri plezanju, 6. položaj alpinizma v nekaterih gorskih skupinah, 7. zgodovina alpskih zvez, 8. taborenje v visokih gorah, 9. planinski vodniki in nosači, 10. smuči in zimski alpinizem, 11. publikacije; izreklo se je načelo, naj se kolikor mogoče obdrže stare literarne tradicije in se polaga posebna veljava na duhovno stran alpinizma, četudi je vpoštevatí razvoj alpinizma v smeri sporta. 12. Očuvalne mere za slučaj nezgode in prva pomoč. Sklenilo se je, da za vsakega alpinista pri odhodu iz zavetišča obvezno, naj točno napove svojo turo. Ako bi turist ne hotel javno povedati svojega načrta, lahko založi pismo pri oskrbniku. Vse alpinske zveze morajo skleniti, da je zavarovanje za slučaj nezgode avtomatično in obli-gatno.

Drugi odsek se je nanašal na 20 poročil o predmetu »znanost in gora«. Zato: 13. vsi alpinisti so dolžni, na zahtevanje poročati centralnemu uradu o opazovanju prirodoslovnih pojavov; 14. vsi alpinisti so dolžni vpisati svoje meteorološki opazke v knjigo, kjer je na razpolaganje.

Tretji odsek, z 19 poročili, je imel za predmet »gozdno in pastirsko gospodarstvo v planinah«. Zato: 15. za vse Alpe je točno določiti koristne in škodljive ptice in druge živali; napraviti je za ptice zavetišča čez zimo. 16. Omejiti je lov na nekatere živali. 17. Kolikor je največ mogoče, se razširi akcija za izboljšanje gozdov in pašnikov. 18. Določila glede industrijskih naprav od alpskih vodah, posebno tudi, da lepote kraja ne motijo preveč. 19. Prirodni narodni parki. — Četrty odsek: »o prometu v gorah«: 20. Napraviti je na primernih krajih postajališča za aeroplane. 21. Pospješevati je kolikor mogoče obmejni promet. — Peti odsek: »o zdravstveni akciji v gorah«: 22. Pospješiti je potrebne študije za higijeno turistov. 23. Preurediti je helioterapijo. 24. Industrijska podjetja v alpskih krajih morajo biti napravljena tako, da plin ne škoduje rastlinstvu in turistom. 25. Okoli zdravilišč je omejiti pas za bolnike nalezljivih bolezni. 26. Pouk v smučanju v krajih, kjer pade obilo snega, naj bo obligaten že v osnovni šoli. — Šesti odsek: »Umetnost v gorah«: 27. Delati je na to, da vse alpinske zveze prirejajo po zgledu Belgije koncerte, ki imajo za predmet Alpe. 28. Prirejajo naj se fotoamaterske razstave. 29. Organizirati je medsebojno zamenjavo fotografij in publikacij.

Končno se je sklenilo, naj Club Alpin Français poskrbi, da se objavijo spisi o kongresu. Posamezne alpinske zveze dobe toliko izvodov, kolikor jih naroče, pod gotovimi pogoji za prodajo. Sklenilo se je tudi, da se bo vršil bodoči kongres v Italiji. Temu je dodati, da se je Italijanski Alpski Klub že bavil s tem vprašanjem; kongres se za l. 1933 določi v Cortina d'Ampezzo na Južnem Tirolskem.

Prvi mednarodni kongres alpinizma je bil l. 1920. v Monakovem, drugi l. 1930. v Zakopanih, tretji l. 1931. v Budapešti. Na četrtem kongresu je bilo udeleženih 19 narodov s 35-imi alpskimi zvezami in 300.000 člani. (O kongresu v Chamonix-u je temeljito poročal g. P a s a r i č dne 6. januarja 1933 na kongresu Zveze jugosl. planinskih društev v Mariboru. — Uredn.).

Revija »La Montagne« za mesec december l. l. prinaša lep članek o »Le Cervin« (Matterhorn) in »Le Massif du Soreiller«, na koncu pa drobne notice in književna poročila. — »La Montagne« stane za inozemstvo na leto 40.— Frs; izhaja v osmih zvezkih z ilustracijami in umetnostnimi prilogami. Naslov uprave je: Paris VIII, Boulevard Hausmann 121. T.

KONGRES ZVEZE PLANINSKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE V MARIBORU

Dne 6. januarja t. l. se je vršil v Mariboru redni kongres Zveze planinskih društev Jugoslavije, ki ima svoj sedež v Ljubljani. Že na dan pred kongresom so došli delegati iz cele države; na predsestanku v hotelu »Orel« so obravnavali nekatera važna vprašanja, ki se tičejo planinstva. Zvečer jim je priredila Mari-borska podružnica SPD slavnostni pozdravni večer, katerega so se udeležili tudi predstavniki lokalnih vojaških in civilnih oblastev ter tujsko-prometnih korporacij.

Prihodnji dan se je pričel kongres ob 9. uri dopoldne v zborovalni dvorani hotela »Orel«. Zborovanje je otvoril predsednik dr. F. r. T o m i n š e k s prisrčnim pozdravom. Zastopane so bile po delegatih te-le planinske organizacije: Hrvatsko Planinarsko Društvo, HTK »Sljeme« in »Runolist« iz Zagreba, Slovensko Pla-

ninsko Društvo in TK »Skala« iz Ljubljane ter Društvo planinara za Bosnu i Hercegovinu iz Sarajeva. Srpsko Planinarsko Društvo v Beogradu, »Romanija« v Sarajevu in Fruška Gora v Novem Sadu so svojo odsotnost opravičila. Navzoči so bili tudi: tajnik Asociacije slov. plan. združenj konserv. Jeniček, predstavnik banske uprave dr. Šter, zastopnik občine svetnik Roglič, vojaške oblasti major Pavlič in kapetan Jančiković, šef recepcije Zdrav. Rog. Slatine J. Satler, predstavnik Tujsko prometne zveze v Mariboru dr. Senjor ter ugledni planinci iz Maribora.

Po pozdravnih besedah je predsednik predlagal vdanostno brzojavko kralju ter pozdravne brzojavke predsedniku ČSR Masaryku, predsedniku Poljske republike, dalje raznim ministrom itd. Zborovalce je nato pozdravil v zanosnih besedah tajnik Asociacije slovanskih planinskih združenj Jeniček, ki je obenem prinesel bratski pozdrav čeških planincev in se zahvalil za pozdrav predsedniku Masaryku. V imenu vlade je pozdravil kongres dr. Šter, v imenu mestne občine mestni svetnik Drago Roglič, za Rog. Slatino Satler, za Tujsko-prometno Zvezo v Mariboru dr. Senjor.

Delovanje Zveze.

Poročilo o delovanju Zveze je podal tajnik Zveze in predsednik SPD dr. Pretnar.

Poročilo je obsegalo podatke za Zvezino delovanje v letih 1931 in 1932. Poročevalce je v njem podal zanimivo sliko vsestranskega dela, ki si ga je Zveza naložila. Zlasti zanimivi so statistični podatki.

Interno administrativno delo Zveze je tvorilo predvsem zbiranje statističnih podatkov, ki je bilo težavno, ker se nekatera včlanjena društva niso odzvala pozivom. V letu 1931 so štela društva naslednje število članov: SPD 8473, HPD 6735, D. planinara za Bosnu i Hercegovinu 1323, »Skala« 368, Sljeme 300, Runolist, Romanja, Fruška Gora skupno okoli 5000, skupaj torej 24.878. Leta 1930 je znašalo to število 29.179. — Planinskih koč posedujejo: SPD 44, HPD 26, D. planinara za Bosnu i Hercegovinu 12, Romanja 2, Fruška Gora 1, ostala nimajo koč. Gospodarski položaj društev ni baš rožnat in izkazuje statistika, da je zajela kriza zlasti društva, ki imajo mnogo postojank. Zaščiti planinskih poti je posvečala Zveza vso pažnjo. V tem je delovalo zlasti iniciativno SPD, ki je pričelo s sistematičnim delom skupno s civilnimi in z vojaškimi oblastmi za enotno markacijo. Zveza namerava izdati kataster markiranih potov, ki bodo opredeljeni tudi po terenskih okolnostih. Zaščita planinske flore in favne je predmet važnih korakov, ki jih je Zveza izvršila pri pristojnih institucijah. Imamo že celo število narodnih parkov, ki jih je treba še izpopolniti. Odnosaji Zveze s planinskimi društvi medsebojno ter z inozemskimi planinskimi organizacijami in upravnimi oblastmi so priručni in prijateljski. V medsebojnem razmerju nekaterih društev so nastale sicer diference, v katerih pa je Zveza intervenirala pomirjevalno. Vprašanje obmejnega turističnega prometa in reciprocitete tvori posebno važno poglavje, kateremu je Zveza posvečala vso skrb. Potrebna bo predvsem izprememba v konvenciji z Italijo, da se omogoči faktično in ne samo na papirju prehod naših planincev preko meje. Z nekaterimi inozemskimi organizacijami se je dosegla ugodna rešitev vprašanja medsebojne reciprocitete. Promet in vozne olajšave so važno poglavje za razvoj našega planinstva. Nekatera društva so dosegla na tem polju lepe uspehe. Zveza se trudi, da se zniža število planincev, ki dobe znižano vožnjo, od šest na tri osebe. Na predlog Zveze so bili vpeljani številni turistični vlaki. Z reševanjem in zavarovanjem planincev v gorah se bavi Zveza ter ga skuša pri društvih sistematično vpeljati. Posluje pa reševalna služba edino pri SPD, dočim zavarovanja za slučaj nezgode ali smrti še ne poznamo, pa ga bo treba pričeti uvajati. Kulturno delo v društvih Zveze je bilo zelo agilno ter se očituje zlasti v društvenih glasilih, ki jih izdajajo SPD, HPD, v alpskih knjigah, ki jih je izdal TK »Skala«, dalje v številnih predavanjih in filmih, ki so jih društva izdelala v svrhu propagande. V organizacijskem vprašanju tvori važno poglavje težnja po čim večji samostalnosti posameznih društvenih podružnic. Veliko važnost polaga Zveza na zimsko alpinistiko in smučarski sport. V našem planinstvu je opažati zadnja leta tudi idejno preorientacijo, ki se očituje zlasti v rastočem zanimanju za plezalno alpinistiko, ki postaja ideal naše mlade planinske generacije.

Obračun in proračun.

Predsednik dr. Tominšek je podal nato blagajniško poročilo, ki izkazuje na dohodkih 20.617.50, na izdatkih pa 7334.20 Din. Proračun za prihodnje poslovno leto predvideva 10.000 Din izdatkov, med dohodki pa samo

članarinski doprinos, ki bo znašal 6000 Din. Za svoje vzorno delovanje je dobil nato odbor absolutorij s pohvalo.

Poročilo o Mednarodni Uniji planinskih zvez.

O Mednarodni Uniji planinskih zvez je podal predsednik Jos. Pasarić obširen referat, zlasti o kongresu Mednarodne Unije planinskih zvez, ki se je leta 1932 vršil v Chamonixu. Našo zvezo je zastopala Poljska delegacija kot zastopnica Asociacije slovanskih planinskih zvez. Zanimivo je, da je podal pobudo za ustanovitev Unije slovanskih planinskih pokret, ki si je ustanovil svojo vrhovno organizacijo v Asociaciji. Po vzoru te slovanske organizacije se je osnovala tudi Mednarodna Unija ter se je ustanovil stalen urad v Švici. Unija deluje zlasti na tem, da se ustvarijo mednarodne konvencije o pospeševanju turisticke, ki bodo omogočale planincem vseh narodnosti, včlanjenim v tej Uniji, poset naravnih krasot brez dosedanjih omejitev. Za vzor naj bi služila vzorna medsebojna konvencija med Poljsko in Češkoslovaško, ki omogoča planincem, da posečajo turistične kraje brez potnih listov, če so v posesti redne legitimacije planinskega društva.

Zanimivo izpolnilo tega referata je dodal nato še tajnik Slovanske Asociacije, konservator Jeniček, ki je poročal zlasti o delovanju centralnega urada Asociacije, ki deluje posebno v propagandnem pravcu. Urad zbira slike naravnih krasot na teritoriju včlanjenih društev ter jih razmnožuje v tisku potom posebne agencije, organizira predavanja in izposoje propagandnih filmov itd. (Gl. stran 52 spodaj.)

Zakon o turizmu in planinstvu.

O tem predmetu je podal poročilo predsednik SPD dr. Pretnar. Uvodoma je omenjal nekatera določila načrta zakona o turizmu, ki se tičejo planinstva. Ta določila nikakor niso zadovoljiva za planinstvo, ki se čuti zapostavljeno že v uredbi o ustrojstvu ministrstva za telesno vzgojo, kjer so planinska društva uvrščena med skavte, ostrostrelce in gasilce. — Planinstvo je treba urediti v zakonu o turizmu.

Planinskim organizacijam se mora dati čim večja svoboda udejstvovanja, včlanjenje planinskih društev v Zvezi ne sme biti obligatorno. Le svoboda more dati veselje do dela in iniciativnost. V zakonu mora biti predvidena zaščita planinskih naprav, poti, flore in rezerviranih terenov (narodnih parkov) in omogočiti mora tudi ekspropriacijo zemljišč, ki so v zasebni ali javni lasti, če je to potrebno za zgradbo planinskih zavetišč, ter uvedbo služnosti za napravo poti in markacij. Zakonski načrt o turizmu se mora predložiti pred uzakonjenjem Zvezi in posameznim društvom. — Zanimive ugotovitve o pomanjkljivosti predvidenega zakonskega načrta je nato podal dr. Krajač, ki je zahteval, da se izenači novi zakon z določili, ki so v veljavi v zakonih o planinstvu v vseh evropskih državah.

Nova Zvezina uprava.

Pri sledečih volitvah novega odbora je bila izvoljena naslednja uprava Zveze: predsednik dr. Fr. Tomišek, I. podpredsednik inž. Nedeljkovič (Beograd), II. podpredsednik rav. Pasarić (Zagreb), tajnik dr. Jos. Pretnar, blagajnik Franjo Vilhar in odborniki Pučnik Vojteh, Cesar Jožef, Filipović Jure (Sarajevo), dr. Pavolas Ignjat (Novi Sad); namestniki dr. Krajač (Zagreb), prof. Podhrašky (Beograd). Nadzorni odbor: dr. Senjor (Maribor), rav. Lajovic (Tržič) in dr. Gušić (Zagreb).

Po volitvah se je razvila živahna debata, v kateri so se sprožila važna vprašanja. Dr. Krajač je govoril o zakonskem načrtu o turizmu ter je zahteval, da se eksekutiva prepusti popolnoma banovinom. Načel je tudi važno vprašanje razlike med turizmom in planinstvom. Dr. Gušić je priporočal, da se sklene konvencija med našo državo in Albanijo, da se tako omogoči našim planincem poset Dinarskih pogorij. Jure Filipović je predlagal, da naj se vrše v bodoče kongresi Zveze v širšem obsegu, v okviru nekakega planinskega tedna, ki bi privabil v mesto kongresa širše število planincev. V okviru kongresa naj bi bile tudi razstave, predavanja itd. — Na predlog dr. Gušića je izrekel kongres priznanje »Skali« za veliko delo na polju planinstva.

Resolucije.

Po končanih razpravah so bile sprejete te-le resolucije:

1. Kongres ugotavlja, da železniške olajšave v obliki polovične vožnje za planince samo v skupinah po 6 oseb zelo ovirajo razvoj planinstva in turisticke vobče, ker se morajo te olajšave izkoriščati le v jako omejenem obsegu. Zato kongres ponovno in nujno naproša prometno ministrstvo, naj ugodi predlogu,

da se dovoli olajšava polovične vožnje na vseh potniških in brzih vlakih, izvzemši ekspresne, že skupinam planincev po 3 ali vsaj 4 osebe, če pripadajo kot člani planinskemu društvu, ki je včlanjeno v Zvezi planinskih društev v Jugoslaviji.

2. V pogledu zimske alpinistike zastopa kongres načelo, da je smučanje planincem v glavnem le sredstvo za dosegajo cilja, to je poseta planin pozimi, dočim je zimsko sportno smučanje v glavnem samemu sebi namen. V tem vidi kongres bistveno razliko med zimskim planinstvom in zimskim sportom.

3. Kongres posveča posebno pozornost vprašanju organizacije reševalne službe in zavarovanja članov ter naroča Zvezini upravi, da pripravi za bodoči kongres po konsultiranju Zvezinih društev vse potrebno gradivo za razpravo v posebni točki dnevnega reda.

4. Kongres smatra, da je treba po zakonodajni poti (zakon o turizmu) urediti vprašanje zaščite planinskih naprav (planinskih potov, stez, markacij, orientacijskih tablic, planinskih zavetišč, dalje rastlinstva, živalstva, rezerviranih planinskih prostorov) ter vprašanje o eventualni ekspropriaciji zasebnih in nezasebnih zemljišč, ki so neobhodno potrebna za zgradbo in razširjenje planinskih koč in zavetišč, ter vprašanje o prisilni služnosti za pota in orientacijske naprave, potrebne za pristop k planinskim kočam in na vrhove.

5. Kongres daje priznanje Turističnemu Klubu »Skali« za idejne smernice v delovanju za odpiranje plezalnega prometa v slovenskih planinah, ki je našlo svojo končno redakcijo v prvovrstnem alpskem delu M. Kajzelja »Naš alpinizem«. Kongres smatra, da je to delo izvršeno v formi, ki mora služiti za vzor sličnemu delu v drugih predelih naše domovine. Kongres priznava plezalni pokret kot eminentno važno smer v našem alpinizmu.

6. V zvezi z referatom o mednarodnih konvencijah v obmejnem turističnem prometu smatra kongres za potrebno, da skuša Zvezina uprava najti pota in način, da se prično razgovori o konvenciji o obmejnem prometu tudi na meji med našo kraljevino in Albanijo.

Dodatno k tem resolucijam je bila sprejeta še ta-le spomenica, ki jo je v zvezi z referatom dr. Pretnarja predlagal minister n. r. dr. Krajač:

Moderno evropsko planinstvo kot pokret inteligentnih mas ni niti čist sport niti turizem, temveč po svojem bistvu in naravi popolnoma avtonomno kulturno delovanje, ki se more sploh razvijati samo na svojih lastnih temeljih in more le kot popolnoma avtonomen faktor vršiti svojo vzgojno misijo trajno in uspešno. Zato se morejo njegovo delo, njegova načela, njegov razvoj, njegovi smotri in teorije ter njegova organizacija razvijati samo iz njega samega in se ne morejo vsiliti v nobenem pravcu, niti menjati od zunaj, niti se ne morejo podrediti tretjim organizacijam izza njega, ker bi bil tak poskus istoveten s podiranjem in uničevanjem temeljev modernega planinskega pokreta množic kot spontano nekomercialne kulturne delavnosti. Taka delavnost temelji na zasebni iniciativi in idealističnem delu samoniklih organizacij in požrtvovalnih poindincev. Izključno na teh osnovah so bili doseženi vsi dosedanji veliki uspehi planinstva kot pokreta množic v državi in po vsej Evropi. Vsako zakonsko urejevanje se mora nujno ravnati po teh načelih. Naravna pristojnost, pod katero spada planinstvo v naši državi, je ministrstvo za trgovino in industrijo, ki je poklicano, da vsak svoj projekt, ki se tiče našega planinstva, izroči predvsem vsakemu članskemu udruženju Zveze, da se izjavi, in da ne ustvarja zakonskih bianco-pooblastil brez uzakonjenja načel in proti opisanim interesom našega organiziranega planinstva, pri čemer bi mogla nastati samo zmeda in ovira v razvoju ter padeč pozicij, ki so jih dosegle organizacije s požrtvovalnim delom.

Nekomercialno, idealistično in nacionalno delovanje domačega organiziranega planinstva mora nazadnje, zaradi svojih splošnih nacionalno-vzgojnih funkcij, biti avtonomno. Državna oblast bi ga morala izdatno podpirati na podlagi teritorialnih principov, pri čemer bi se moral določiti del dohodkov iz turisticke in koncesioniranih, odnosno pogodbenih turističnih ustanov dotičnega upravnega teritorija, določiti v korist velikih planinskih organizacij dotičnega okrožja, in to samo in izključno za materialne izdatke in ustvarjanje trajnih planinskih vrednot.

Če se bo kdaj turizem eventualno uredil z zakonom, se je treba izogniti vsaki možni nejasnosti in nekonkretnosti ali dvoumnosti zakonskega teksta in je potrebno, da ostane nedotaknjena avtonomija planinstva glede ciljev, razvoja in organizacije. Treba je nadalje preprečiti vsako birokratsko komplikacijo, onemogočiti ustvarjanje slehernih sinekur in vsako novo obremenitev, vsako ustanavljanje fondov, ki niso pod kontrolo organizacij in javnosti, ter sploh vsak kakršenkoli birokratizem. Izvrševanje zakona pa je treba prenesti izključno na banovine, ki morajo opustiti sleherno eksperimentacijo na temelju golih teoretskih dedukcij.